

Et forvaltningsrettslig blikk på Forskrift om hunder

Av Johanne K Bertling

Liten masteroppgave i rettsvitenskap

ved Universitetet i Tromsø

Det juridiske fakultet

Våren 2012

Forord

Denne masteravhandlingen er skrevet som et rettspolitisk innlegg i debatten om forbudet mot flere navngitte hunderaser. Avhandlingen har kommet til i løpet av noen hektiske måneder på tampen av studietiden, og flere personer har bidratt. Jeg vil i særdeleshet få takke Per Olav som hjalp meg i gang, og Alexander, for et brennende engasjement. En takk også til NKK ved Stepanka Horakova. Jeg vil videre få takke Gry Løberg og Arnstein Finborud for gode innspill, og Mari Furunes for lån av blogginnlegg. Ingen som noen gang har knyttet bånd til en firbeint venn, kan la være å bli berørt av det du skriver. På tampen vil jeg få takke det juridiske fakultet i Tromsø for deres tålmodighet. Det har vært et privilegium å være student hos dere! Og til sist mine gode venner og min familie, som har holdt ut med meg gjennom tykt og tynt.

Oslo, mai 2012

Johanne K Bertling

Til minne om Jaffa

Innholdsfortegnelse

Forord.....	2
Del 1 Innledning:	5
Kapittel 1. Tema.....	5
1.1. Presentasjon av problemstillingen.....	5
Kapittel 2. Historisk utvikling.....	6
2.1. Tradisjon	6
2.2. Bufeloven	7
2.3. Økt vern for folk	8
2.4. Kamphundloven med forskrift	8
2.5. Stadig lavere terskel for inngrep	9
Kapittel 3. Opptakt til ny hundelov	10
3.1. utgangspunktet	10
3.2. Lovens generelle innhold	12
3.3. Utvidelse av raseforbudet.....	13
Del 2. Raseforbudet	16
Kapittel 4. Utredningsplikten	16
4.1. Delegert myndighet.....	16
4.2. Forvaltningsloven og utredningsprinsippet	17
4.3. Mangelfull utredning av fakta	20
4.4. Bruken av Rt 2002 side 423	22
Kapittel 5. De farlige hundene	27
5.1. Usaklig forskjellsbehandling?	27
5.2. Finnes det farlige raser?	30
Kapittel 6. Særskilt om blandinger mellom ulv og hund.....	31
Kapittel 7. Dokumentasjonskravet	36
7.1. Hva er en rasehund?	36

7.2. Ikke-farlige raser og blandingshunder.....	37
7.3. Straffetrukselen.....	40
Del 3 Avsluttende merknader.....	43
Kapittel 8. Tanker til slutt	43
8.1. Kan man klage?.....	43
8.2. Forslag til alternativ løsning.....	43
8.3. De farlige hundenes andre ansikt	45
Litteraturliste:	48

Del 1 Innledning:

Kapittel 1. Tema

1.1.Presentasjon av problemstillingen

Denne oppgaven tar for seg vedtaket om å forby et knippe hunderaser og hundetyper som er gitt merkelappen “farlig hund” etter hjemmel i lov 4.juli 2003 nr 74 “hundeloven” § 19. Vedtaket om forbud er gitt av Regjeringen ved Justis- og beredskapsdepartementet ved “forskrift om hunder” den 20.august 2004, nr 1204. Forbudet gjelder hunderasene pitbullterrier, amerikansk staffordshire terrier, fila brasileiro, toso inu, dogo argentino samt blandingshunder der en eller flere av rasene er med i blandingen. Forbudet gjelder videre for rasen tsjekkosllovakisk ulvehund og andre ulv/hund krysninger, med unntak for rasen sarloos wolfhond.

I oppgaven diskuteres vedtaket om forbud opp mot vilkåret for hva som skal regnes som “farlig hund” og i forhold til forvaltningsrettens utredningsprinsipp. Deretter diskuteres dokumentasjonskravet i forhold til hjemmelens formål og alminnelige regler om bevis. Endelig fremmes det forslag til endring.

Forbudet mot navngitte hunderaser og enkelte blandingshunder ble introdusert i norsk rett i 1991, gjennom midlertidig lov om forbud mot innførsel, hold og avl av farlige hunder.¹ I forbindelse med lovendringen i 2003 i lov om hundehold, hundeloven, var den foreslåtte utvidelsen av raseforbudet et kontroversielt tema som skapte mye debatt, også politisk. Heller ikke personer med solid juridisk kompetanse lot seg imponere. Høyesterettsadvokat Tore Sverdrup Engelschiøn kalte lovforslaget “snevert”, “lite skjønnsomt” og “preget av skrivebordsvisdom uten praktisk forankring”.²

Det rettspolitiske aspektet er sentralt i min diskusjon. Jeg ønsker ikke å legge skjul på at jeg er mot raseforbudet, og at min argumentasjon bygges deretter. I denne oppgaven vil jeg argumentere for synspunktet at et raseforbud ikke er et egnet middel for å oppnå lovens formål om sikkerhet, trygghet, ro og orden. Jeg vil videre argumentere for at gjeldende rett åpner for brudd på grunnleggende rettsikkerhetsgarantier. Mine mål for denne oppgaven er for

¹ Referanse L04.07.1991 nr 48

² Sitert fra Engelschiøns artikkel “Ny Hundelov” i Advokatbladet 5/2003

det første å vise at det gjeldende raseforbudet mangler tilstrekkelig forankring hos lovgiver, og at forskriften lider av grunnleggende mangler ved saksbehandlingen. Endelig ønsker jeg å vise hvorfor jeg mener at man har valgt feil innfallsport gjennom å velge et omgripende raseforbud som middel for å oppnå kontroll med uønsket hundehold. Jeg ønsker å understreke min forståelse for at man har et visst behov for å, innen rimelighetens og folkerettens grenser, regulere uønsket hundehold gjennom lover og forskrifter. Jeg vil derfor avslutningsvis fremme forslag om endring i gjeldende forskrift.

Kapittel 2. Historisk utvikling

2.1. Tradisjon

Rettslig hjemmel for inngrep mot farlig hundehold har vært norsk tradisjon i all tid. Alt i Christian IV norske lovbog fra 1604 fant man bestemmelser om inngrep mot hund som hadde voldt skade på mennesker eller dyr. Lovboken fra 1604 var i stor del en oversettelse av Magnus Lagabøters landslov av 1274. I Mandhelgebolken kapittel XX tredje ledd het det at

“Bider hund nogen: da skal hand som skaden fick kraffue eyermanden hunden: oc da er hand plictig at legge baand paa hunden, oc antuordne den i hender skade fick: vden skellige mend siunis, at hand som skaden fick, volte sig det selff: da haffue hand ræt derfor effter skellige mends dom. Føder eyermanden hunden siden, oc bider hand folck der effter: da bøde hand der for, som hand det selff haffde giort.”³

Etter denne bestemmelsen var det utelukkende hundeeier som ble stilt til ansvar dersom hans hund forgrep seg mot folk. Dersom hunden hadde bitt folk, var eier pliktig å sette hunden i bånd og den skadelidte kunne kreve erstatning av ham, med mindre “skjellige menn” fant at den skadelidte selv var å skylde. Dersom hunden igjen bet folk ble hundeeieren straffansvarlig som om han selv hadde voldt skaden.

Første bestemmelse om avliving av skadevoldende hund finnes hos Christian den Femtis Norske lov fra 1687. Vilkåret var at hunden gjentatte ganger hadde forvoldt skade på uskyldig person:

“Fanger mand Skade af anden Mands ... Hund, som gaar løs, og den, som Skaden fik, ikke selv foraarsagede det, da skal den, som ... Hunden, ejer, give Badskerløn. End fanger

³ Lest på <http://www.hf.uio.no/iakh/forskning/prosjekter/tingbok/kilder/chr4web/chr-IV-062.html>

*hand Lyde deraf, da bøde den, der ... Hunden, ejer, Lyden efter Sagens Beskaffenhed. **En Hund, som haver giort saadan Skade, og haver Vane dertil, skal af Ejermannden selv ødelægges; Hvis det ej skeer, da være hand forfalden til højere Bøder, naar Hunden atter gjør Skade; Og være en hver frit for at ihjelskyde Hunden, hvor den findis.***”⁴ (mine uthevinger.)

Utgangspunktet var altså fortsatt at hundeeier måtte betale erstatning til den som hadde blitt bitt eller på annet vis skadet av annen manns hund, så fremt den skadelidte selv ikke var å skyldte for skaden. Dersom en hund “hadde for vane” å bite, var eieren pliktig til selv å avlive den. Sørget eieren ikke selv for dette kunne hunden fritt “ihjelskytes”.

Om en hunds skade på annen manns buskap het det i begge lover at første gangs hendelse skulle straffes med halv bot. Deretter skulle erstatning betales fullt ut som om skaden var forvoldt mot menneske.⁵ Noen avlivingsrett på grunn av skade mot buskap fantes den gang ikke. Avlivingsrett av hund som jakter på beitedyr er således en mer moderne tanke.

2.2. Bufeloven

Bufeloven av 1926, som avløste bufelova av 1916, som igjen avløste foregående lover, hadde bestemmelser om avliving av hund som jagde beitedyr eller som fantes i nærheten av beitedyr i beitetiden, uten ledsager. Bestemmelsen lød:

“Hund som finnes i ferd med å jage eller skade bufe i strekning hvor dets eier eller besidder har rett til å la det beite, kan så vel grunneieren som bufeets eier eller besidder og enhver i strekningen havneberettiget straks la drepe på stedet eller innen 3 måneder kreve drept ved namsmyndighetens foranstaltning. (...)

Likeledes kan en hund som påtreffes uten ledsager i sådan strekning i den tid bufe beiter drepes eller kreves drept som nevnt.(...)” (mine uthevinger)

Med introduksjon av bufelovens annet ledd kom altså de første tankene om at en hund kunne oppfattes som en trussel selv før det var oppstått skadevoldende faktum. I lovkommentaren ved Nils Nygaard heter det at “*Dei strenge reglane i § 2 må ein sjå på bakgrunn av det skadeproblem som omstreifande hundar representerte på 1920-talet då lova vart vedteken. Tidlegare var det mildare reglar og desse hadde vist seg utilstrekkelege.*”⁶ Men regelen ble hengende ved selv om man etter hvert introduserte strenge båndtvangsregler som gjelder i

⁴ NL 6-10-2 lest på http://www.hf.uio.no/iakh/forskning/prosjekter/tingbok/kilder/chr5web/chr5_06_10.html

⁵ Reglene fremkommer i noten til nevnte bestemmelse fra Chr IV lovbook samt av NL 6-10-6

⁶ Leses på rettsdata.no

viltets og beitedyrenes sårbare årstid. Bufeloven ble først opphevet sammen med hundelovens ikrafttredelse.

2.3. Økt vern for folk

Hjemmelen for å kreve avliving av hund etter skade på folk har i moderne tid vært plassert i straffeloven § 354 annet ledd. Før hundelovens inntreden lød det nå opphevede annet ledd slik:

*“Hvis en hund **anfaller person eller ved støi eller på annen måte volder vesentlig ulempe** for øvrig, straffes hundeholderen med bøter, medmindre det må antas at der ikke kan legges ham noe til last. **Hvis hunden efter å ha anfalt nogen person fremdeles går løs til tross for klage til hundeholderen, eller hvis vesentlig ulempe vedvarer til tross for sådan klage, kan hunden kreves drept.** Kravet er særlig tvangsgrunnlag for tvangsfullbyrdelse gjennom namsmyndighetene etter reglene i tvangsfullbyrdesloven kap 13.”* (min utheving.)

Man hadde altså her gått bort fra den rent sivilrettslige løsningen, og overlatt forfølgelsen til Staten. Ellers er bestemmelsen nokså sammenlignbar med loven fra 1687. Som det fremkommer skulle det fortsatt være slik at en hund anses for å være “snill” til det motsatte var faktum. Men man kan merke seg skjerpelsen i første punktum om at det ikke lenger var krav til bitt eller skade for å utløse ansvar overfor hundeeieren. Både anfall, støy og andre vesentlige ulemper kunne etter straffeloven utløse straffansvar.

2.4. Kamphundloven med forskrift

Det norske forbudet mot navngitte hunderaser ble innført første gang i 1991. Reglene ble gitt i forskrift med hjemmel i midlertidig lov om forbud mot innførsel, hold og avl av farlige hunder, den såkalte “kamphundloven”⁷. Forbudet gjaldt hunder av rasene pit bull terrier, fila brasileiro, toso inu og dogo argentino, samt blandinger hvor en eller flere av de forbudte rasene var representert. Med de nye reglene hadde man for første gang besluttet at enkelte hunderaser blott ut fra sin rasetilhørighet skulle anses for å være farlige. Tilsvarende forbud ble introdusert i flere land omtrent samtidig. I Sverige valgte man å satse på et generelt forbud mot avl på og hold av hunder med spesielt farlige egenskaper, men uten å diskriminere på rase. Danmark innførte raseforbud, men inkluderte bare to av rasene i forbudet, pit bull terrier og den japanske tosaen. De to samme ble forbudt i Storbritannia. Den norske kamphundloven

⁷ Referanse L04.07.1991 nr 48

var tidsbestemt, men ble videreført gjennom lov- og forskriftsendring i 1995 og detter på tampen av år 2000⁸, i forbindelse med utarbeidelse av den nye hundeloven.

2.5. Stadig lavere terskel for inngrep

Med innførsel av den preventive avlivingshjemmelen i bufeloven av 1926 og med kamphundloven i 1991 havnet straffelovens § 354 annet ledd "i bakleksa". Arbeidet for å få i stand en liberalisering av den generelle avlivingshjemmelen startet med forslaget fra stortingsrepresentantene Grethe Fosli og Jon Olav Alstad den 12.februar 1998. Forslaget som ble fremmet lød:

“Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å gi mennesker samme rettigheter i forhold til angrep fra hund som bufe har. Dette vil bety at adgangen til å avlive og kreve avliving av hund utvides i straffeloven § 354 slik at den er samstemt med bufeloven.”⁹

Forslaget ble lagt frem for Stortingets justiskomite, som under ledelse av Kristin Krohn Devold uttalte seg slik etter komiteens behandling av forslaget:

“Komiteen vil påpeke at etter de generelle nødrettsbestemmelsene må det antas at hunder kan avlives på stedet dersom det er nødvendig for å avverge et fysisk angrep mot mennesker. Etter nødrettsbestemmelsene skal man vurdere verdien av å avverge angrepet opp mot det inngrep man foretar ved avvergelsen. I en slik vurdering vil alltid et menneske ha større verdi enn hunder. Komiteen vil understreke at dette selvfølgelig også er komiteens syn.

Komiteen har merket seg at denne vurderingen ikke er slik i forholdet mellom bufe og hund. Derfor er det en særlig bestemmelse i bufeloven som styrker bufeets vern. Komiteen forstår denne bestemmelsen slik at den gir en føring i forhold til nødrettsbestemmelsene generelt i forholdet mellom hunder og bufe. Komiteen kan derfor ikke se at det er behov for en slik særlig presisering for å sikre mennesker vern for angrep.

Komiteen vil også påpeke at dersom det skulle åpnes for en generell avlivningsadgang på stedet av løshunder vil det skape uholdbare risikosituasjoner med bruk av våpen. Dersom forslaget skal tolkes ordrett betyr det at man skal ha anledning til å avlive løshunder overalt hvor mennesker ferdes.”

⁸ endringslover av 22.desember 1995 nr 87 og 15.desember 2000 nr 103.

⁹ Dok nr 8:71 (1997-1998)

Men ved gjennomgangen av forslaget fra representantene Fossli og Alstad kom justiskomiteen til den slutning at lovverket som omhandlet hund var for spredt og “meget uoversiktlig”. I tillegg fant komiteen at det fantes lite opplysning om praksis rundt avlivingsbestemmelsene. Komiteen fremmet på bakgrunn av dette følgende forslag:

“Stortinget ber regjeringen vurdere en samordning av de områder som omhandler hund i lovverket.”¹⁰

Representantene Fossli og Alstad hadde rett i en ting. Bufelovens andre ledd gikk lengre enn det som følger av nødretten. Etter bufelovens bestemmelse kunne en hver løs hund uten ledsager fritt oppfattes som en trussel og skytes. Men forslaget fra representantene burde kanskje heller ha vært knyttet til spørsmålet om bufelovens “cowboy-regel” var foreldet og egnet til å skape uheldige situasjoner, i tråd med det Devold-komiteen antydte? Men det er en annen historie.

Kapittel 3. Opptakt til ny hundelov

3.1. utgangspunktet

Etter at Stortinget besluttet at det skulle foretas en samordning av hunderelaterte bestemmelser i lovverket, besluttet Regjeringen at utredningsarbeidet i forkant av den nye hundeloven skulle ligge hos Justis- og politidepartementet. I brev av 4.mai 2000 ble Landbruksdepartementet informert om Justis- og politidepartementets arbeid med utkast til ny hundelov, og Landbruksdepartementet ble i den forbindelse bedt om å fremme et siste forslag om endring i kamphundloven, slik at denne skulle få ny femårig virkeperiode.¹¹ Bakgrunnen for dette forslaget var at så fremt loven ikke ble forlenget ville den opphøre den 1.januar 2001. Arbeidet med den nye hundeloven ville ikke være klart innen den tid, og man anså det for å være uheldig å risikere et mellomstående vakuum. Etter å ha sett gjennomføringen av forlengelsen gjennom, gikk Landbruksdepartementet siden ut som saksbehandlende departement. Justis- og politidepartementet sendte omtrent samtidig ut det første utkastet til ny hundelov, i oktober 2000. Etter mye kontrovers og flere justeringer i forslaget ble den nye hundeloven offisielt vedtatt den 4.juli 2003, og trådte i kraft 1.januar 2004. Kamphundloven ble opphevet samme dag, men etter en særskilt hjemmel gjaldt den tilhørende forskriften helt til avløsningen av ny forskrift om hunder i 2004.¹²

¹⁰ Innst.S.nr 183 (1997-1998)

¹¹ Ot.prp.nr 8 (2000-2001) s 2

¹² Referanse FOR2004.08.20.nr 1204

Det var det positive hundeholdet som skulle være utgangspunktet i den nye hundeloven. På proposisjonens side 1 viste man til en undersøkelse fra 2001 fra Opinion som indikerer at hele 758 000 huster i Norge den gang hadde familiedyr, og at 44 % av disse – mer enn 330 000 huster – hadde hund. Om disse het det i proposisjonen at *“Den største delen av det norske hundeholdet antas å være uproblematisk i forhold til omgivelsene.(...) I dagliglivet kan enhver oppleve ulemper som skyldes en rekke forhold, slikt som andre menneskers personlige opptreden og fritidsaktiviteter, biltrafikk, annet dyrehold osv. Ikke alle ulemper har en slik karakter og størrelse at det er naturlig at de blir omfattet av lovgivning. Rettslig sett kan man si at det gjelder **en tålegrense**. Ulemper og risiko opp til et visst nivå må enhver som lever i samfunn med andre tåle, før rettslige virkemidler slår inn og regulerer folks opptreden og ulemper og risiko av ulik art. På den annen side gjelder et sammenliknbart synspunkt også i forhold til hundeholderne: Av hensyn til mennesker som ikke selv har valgt å ha samkvem med hunder, bør hundeholderne tåle visse restriksjoner som rammer hundeholdet. Og med tanke på slike **unntakssituasjoner** der hundene utgjør en **direkte fare** eller skaper **en utpreget risiko** for mennesker eller andre dyr, kan det være at hensynet til hunden og hundeholderen bør veie mindre tungt enn hensynet til menneskers, husdyrs, og andre kjæledyrs sikkerhet...*”¹³ (mine uthevninger)

Dette var altså utgangspunktet for hundelovens regler: For det første skulle man samordne de eksisterende regler som gjaldt hund og hundehold i én lov, i henhold til mandatet fra 1998. Dernest måtte man ved utformingen gjøre vurderinger knyttet til den tålegrensen som skulle være den røde tråden i regelverket. Med forutsetningen at nesten halvparten av alle husstander i Norge holder hund og at størstedelen av disse har et helt uproblematisk hundehold, måtte reglene ivareta både de som ikke har valgt å omgås hunder, og hundeholderne. Bare for unntakssituasjonene, der hunder måtte utgjøre “en direkte fare” eller var “en utpreget risiko” for mennesker eller andre dyr, kunne hensynet til hunden og hundeholderen veie lettest. Men det er dessverre lite spor av noen tålegrense i hundeloven. Med myndighetsoverføringen fra et departement med hundefaglig kompetanse til et departement med justisrettslig kompetanse kom også et paradigmeskift. Bortsett fra den innledende talen om det positive hundeholdet, bærer proposisjonen solid preg av justisdepartementets ønske om å skape et regelsett som er skreddersydd for politimyndigheten. Oppskriften er enkel: politiet befaler og hundefolket betaler.

¹³ Ot.prp.nr 48 s 7-8

3.2. Lovens generelle innhold

Som “generalklausul” gjelder hundelovens § 3. Denne angir et generelt krav til aktsomhet for den enkelte hundeholder. I tillegg til at hundeholderen skal *“vise aktsomhet for å unngå at hunden volder skade på folk, dyr, eiendom eller ting”* skal hundeholderen *“søke og avverge at hunden eller hundeholdet skaper utrygghet for andre”*. Ordet “utrygghet” var byttet ut med det enda mer vidtgående ordet “utrygghetsfølelse” i det opprinnelige forslaget, men en så vid ordlyd fikk Departementet ikke Stortinget med seg på. Videre inneholder loven flere bestemmelser som utdyper aktsomhetsnormen. Loven oppstiller strenge vilkår for å ha hund løs og stiller ulike krav til sikring av hund. Videre gir den hjemmel til inngrep for å opprette ro og orden i usikre situasjoner; herunder hjemler for fjerning og avliving av individer som skaper utrygghet, og hjemler for å forby enkeltpersoner å holde hund. Bestemmelsene er stadig understøttet av trusselen om straff ved overtredelse av lovens regler.

Straffebestemmelsen i § 28 har en strafferamme på inntil seks mnd fengsel og bøter for brudd på hundelovens bestemmelser, forskrifter tilhørende hundeloven eller vedtak med hjemmel i disse. Skyld inntreer ved simpel uaktsomhet.

Formålsparagrafen kom til etter forslag fra høringsinstansene. Disse var opptatt av å få frem i en formålsparagraf at loven skulle være med på å legge rammer rundt det positive, humane og samfunnsnyttige hundeholdet, i tillegg til å regulere hundeeiernes ansvar og plikter.

Instansene ble hørt på behovet for å få en formålsparagraf, men budskapet ble noe avvikende fra det man hadde sett for seg. Formålsparagrafen ble nedfelt i i lovens § 1 annet ledd første punktum og lyder:

“Loven har til formål å bidra til å fremme et hundehold som varetar hensyn til sikkerhet, trygghet, alminnelig ro og orden.”

Formålsparagrafen understreker at hundeloven er et sett av ordensregler. Ved å stille skjønnsmessige krav til begreper som aktsomhet, utrygghet, alminnelighet osv har man gitt vide fullmakter til politiet som rettshåndhever. Det er den effektive håndhevelsen av reglene som står i fokus. Hensynet til det balanserte regelverket som skulle ivareta både hundeholderne og samfunnet for øvrig har havnet i bakgrunnen. Det er generalisering, forbud og streng kontroll som står i fokus. Uttrykket “problematisk hundehold” gjentas flere ganger i proposisjonen. Det “problematisk hundeholdet” foreslås “motvirket” ved en videreføring og utvidelse av kamphundloven. Flere hundetyper foreslås eksplisitt forbudt, i tillegg til at man foreslo å gi fullmakt til å føye enda flere typer til, om utviklingen skulle tilsi behov for det.

3.3. Utvidelse av raseforbudet

Det materialet som lå til grunn for innførselen av raseforbudet i 1991 var mildt sagt mangelfullt. En eneste A4-side ble brukt for å presentere de fire rasene man foreslo forbudt. Rasene var mer eller mindre ukjente i Norge, og forbudet var presentert som en forebyggende ordning, for å unngå at slike raser skulle bli innført til landet. Det var hele tiden en forutsetning at kamphundloven skulle evalueres etter en viss tid, det at loven ble gjort midlertidig var således et bevisst valg. Men det har ikke noen gang blitt gjort målrettede forsøk på en evaluering her til lands. Det legges heller ikke til rette for evaluering. Det føres blant annet ikke statistikk på bittskader forårsaket av hund i Norge, og langt mindre finnes det troverdige data som sonderer på rase. Flere av de europeiske landene har derimot fått utarbeidet grundige rapporter om raseforbudets virkning, og både Italia og Nederland har på grunnlag av sine rapporter valgt å oppheve sine forbud, da man har fått bekreftet at et slikt forbud ikke er hensiktsmessig. I Storbritannia vurderes det også å avvikle forbudet. I Sverige, hvor man valgte å avstå fra raseforbud, har man en ikke helt ubetydelig andel av både fila brasileiro, dogo argentino, og amerikansk staffordshire terrier blant landets hundepopulasjon. Men svenskenes generelle forbud mot å avle for farlige egenskaper fremfor å forby visse raser vurderes fortsatt å være tilstrekkelig. Svenskene har ikke endret kurs siden den generelle avlsregelen i djurskyddsforordningen ble innført. Flere ulike forskningsprosjekter på adferd støtter også opp under standpunktet at et raseforbud ikke har noen hensikt. Allikevel finnes det ingen spor av diskusjon i forarbeidene til vår hundelov knyttet til spørsmålet om raseforbudet skulle videreføres i den nye loven. I forarbeidene til hundeloven legges simpelthen kamphundloven og det gamle raseforbudet til grunn. Ny kunnskap om de gjeldende rasene blir verken diskutert eller etterspurt. Diskusjonen i perioden 2000-2004 har utelukkende dreid seg om hvilke raser som eventuelt skulle legges til raseforbudet, og på hvilket regelnivå forbudet skulle hjemles.

I Departementets forslag i proposisjonen fra 2003 ble det foreslått å innta raseforbudet direkte i loven, men Odelstinget ønsket ikke å gå så langt. Noe av årsaken til dette var at det var flere nye momenter i den foreslåtte bestemmelsen, i forhold til det som gikk fram av høringsnotatet i 2000, slik at endringene samlet sett ble for store til at man kunne anse forslaget "hørt". På bakgrunn av innspillene fra den første høringsrunden, hadde man lagt til bestemmelser blant annet om kryssninger mellom ulv og hund, og om spesialtrente hunder - med unntak for hunder som blir trent etter dispensasjon fra politiet. Men det var enighet blant Odelstingets flertall om at det ikke var fremlagt nok dokumentasjon som talte for de "nye" rasenes

farlighet, og det var dette som var årsaken til at bestemmelsen ble endret til en forskriftshjemmel.

Regjeringen hadde nok sine grunner for å ønske å innarbeide den midlertidige kamphundforskriften i den nye hundeloven. Dersom man hadde fått gjennomslag for dette ville det vært desto vanskeligere å gjøre endringer som innebar opphevelse av ett eller flere av forbudene senere. Lovendring krever behandling og flertall i Stortinget, mens et forvaltningsvedtak kan oppheves eller endres av forvaltningen i overordnet organ. I tilfellet for forskrift kan en endring normalt beordres av Regjeringen.¹⁴ Ved å unngå plassering av forbudet på forvaltningsnivå ville det være mindre sårbart med tanke på regjeringsskifter og endrede politiske vinder.

Diskusjonen gikk hett under møtet i Odelstinget den 23.mai 2003. Raseforbudet var fortsatt en kontroversiell sak, og flertallet gikk altså imot forslaget om å lovfeste raseforbudet. Mange av de politiske uttalelsene fra Odelstingsbehandlingen av lovforslaget i 2003 var nokså åpenlyst kritiske til Regjeringens forberedelse av saken: Fremskrittspartiet ved representant Kvakkestad gikk hardt ut i sitt hovedinnlegg: *“Fremskrittspartiet er av den oppfatning at forslaget fra Regjeringen vitnet mer om raskhet enn om gjennomtenkning. (...) De beklagelige hendelsene vi har hatt den senere tid, har innbefattet andre hunder enn dem Regjeringen har foreslått å forby. Et raseforbud kan få den effekt at en prøver å virke handlekraftig, men ikke adresserer problemet der problemet eksisterer. Det kan bli en sovepute, så slipper en det ubehagelige. Ja, endog kan det vitne om Wessels ord om å rette baker for smed.”*

Flere partier kom med alternative forslag til ordlyde i § 19, og det var klart at forslaget måtte endres. I stedet for å innta raseforbudet direkte inn i lovteksten, ble det omsider fattet beslutning om å overlate spørsmålet om raseforbud til forvaltningen. Bestemmelsen som endelig ble vedtatt så slik ut:

*“**Kongen kan gi forskrift om forbud mot å holde, avle eller innføre farlige hunder, eller å innføre sæd eller embryo fra farlige hunder. Forskriften kan sette krav til dokumentasjon av hundens rase eller type.***

Med farlige hunder menes hunder eller hundetyper som spesielt aggressive, kampvillige og utholdende, og som på grunn av disse egenskapene er farlige for mennesker og dyr. Første ledd gjelder også for hundetyper som lett kan forveksles med farlige hunder.

¹⁴ Eckhoff 2006 kap 6

Det er forbudt å holde eller innføre hunder som

- a) *Er gitt trening i eller for å angripe eller forsvare seg eller hundeholderen mot mennesker,*
- b) *Er gitt trening i eller for å angripe andre hunder, eller*
- c) *Enkelthunder som fremstår som spesielt aggressive, kampvillige eller med andre sterkt uønskede egenskaper eller fremtreden, slik at de kan være farlige for mennesker eller dyr.*

Er det tvil om en hund går inn under tredje ledd bokstav c, kan politiet ta hunden i forvaring og kreve at hundeholderen bekoster og medvirker ved en kyndig undersøkelse av hundens adferd for å avklare om den er vel avbalansert eller har lav terskel for aggresjon eller andre farlige egenskaper mv. Politiet fastsetter hvem som skal undersøke hunden. Dersom ikke hundeholderen følger opp innen en rimelig frist satt av politiet, regnes hunden for å gå inn under tredje ledd bokstav c.

Hunder som blir avlet, innført eller holdt i strid med regler i eller i medhold av denne paragraf, kan avlives eller pålegges utført av riket ved vedtak av politiet.” (mine uthevinger)

Gjennom bestemmelsen er ”Kongen” (i praksis regjeringen og departementene) gitt kompetanse til å fatte vedtak om forskrift, men vilkåret for å fatte slikt vedtak er lovfestet i § 19 annet ledd: det er et vilkår at de aktuelle hundene er “*spesielt aggressive, kampvillige og utholdende, og på grunn av disse egenskapene farlige for mennesker og dyr.*” Det er med andre ord annet ledd som er bevisetema i spørsmål om å fatte vedtak om forbud mot den enkelte hunderase eller hundetype. Og det var dette Odelstingets medlemmer ikke mente at regjeringen ved Departementet hadde godtgjort i tilstrekkelig grad. Saksordfører Storberget sa i sitt hovedinnlegg at “*Fra Arbeiderpartiets side mener vi det ikke foreligger kvalifisert dokumentasjon på at amerikansk staffordshire terrier eller staffordshire bull terrier bør inn på noen forbudsliste.*” Flere av politikerne fulgte opp med tilsvarende uttalelser. Selv SV, som hele tiden har vært positiv til et raseforbud, kom med flere kritiske anmerkninger: etter at representant Torkildsen hadde forklart hvorfor partiet ikke mente at raseforbudet skulle gis i lovs form, “*rett og slett fordi det er så motstridende opplysninger om hva som er hva*”, sa hun: “*Det vil være klokt av departementet å ta innover seg at et flertall er imot å være knallhard når det gjelder bruken av denne forskriften videre fremover.*”

Når statsråd Dørum, daværende justisminister og ansvarlig for Regjeringens arbeid med hundeloven, omsider fikk ordet lovte han det følgende: *“Gitt at Stortinget vedtar at man skal velge en forskrift, vil vi selvfølgelig følge den, men Regjeringen vil også legge debatten (her) til grunn. (...) (D)et vil ikke bli noen lettvint saksbehandling på dette. Vi er forpliktet til å fremme en forskrift som er grundig behandlet.”* Etter at tinget hadde blitt enige om lovens ordlyd, ble hundeloven offisielt vedtatt den 4.juli 2003. Loven trådte i kraft den 1.januar 2004. Utkast til Forskrift om hunder ble sendt ut på høring den 4.mars 2004, og fristen for å avgi uttalelse ble satt til den 23.april samme år. Forskriften ble endelig fastsatt ved kongelig resolusjon den 20.august 2004, og trådte i kraft samme dag.

Del 2. Raseforbudet

Kapittel 4. Utredningsplikten

4.1. Delegert myndighet

Selv om Odelstingets flertall gikk imot en lovfestelse av raseforbudet, ble forslaget om å komme i gang med arbeidet for å forby “ulvehybrider, amerikansk staffordshire terrier og blandinger der disse inngår” fremmet av SVs representant samme dag som loven ble vedtatt. Forslaget ble oversendt til Stortinget for behandling, og ble behandlet i Stortinget den 10.juni 2003, i følge protokollen. Det var forventet at forslaget skulle få flertall, da det ble støttet av samtlige representanter fra regjeringspartiene Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, i tillegg til stemmene fra SV. Men på grunn av sammensetningen blant representantene som var til stede i møtet den 10.juni, kom ikke flertallets mening til uttrykk. Saken kunne dermed vært over for denne gang. Men på tross av at saken egentlig var endelig avgjort av Stortinget ble forslaget allikevel fremmet på ny den 13.juni 2003, av regjeringspartiene sammen med SV. Forslaget ble fremmet med hjemmel i Stortingets forretningsorden § 47 annet punktum, under henvisning til at “Det er “påtrengende nødvendig” å sikre at Stortingsflertallets mening kommer til uttrykk.”¹⁵ Og dermed ble Departementet nok en gang satt i sving.

Etter Grunnlovens § 75 tilkommer det “Storthinget at give og opheve Love”. Det er allikevel enighet om at Stortinget har adgang til å delegere lovgivingsmyndigheten til andre organer. Høyesterett har også i flere dommer uttalt at den vil være varsom med å sette seg ut over Stortingets skjønn når det gjelder grensen for delegasjonsmyndigheten.¹⁶ Det er flere hensyn

¹⁵ Dokument nr 8:126 (2002-2003) hentet på stortinget.no

¹⁶ I Eckhoff på s 150 nevnes Rt 1952 s 1089, Rt 1956 s 952 og Rt 1976 s 1

som taler for å overlate deler av lovgivningsvirksomheten til forvaltningen.

Lovgivningsprosessen er tid- og ressurskrevende. Dersom Stortinget selv skulle fatte beslutninger om den minste regel, ville lovgivningen vært lite effektiv. Men viktige forhold taler også for å være noe restriktiv med raus delegering av myndighet. Eckhoff poengterer at de grunnene som taler for at det er Stortinget som bør treffe avgjørelser, ikke bare taler for å kreve hjemmel i lov, men også for at hjemmelsbestemmelsene ikke må være så vide at viktige avgjørelser tas uten at Stortinget har medvirket.¹⁷ Det er neppe tvilsomt at de Grunnlovsmessige vilkår for delegasjon av lovgivermyndighet er oppfylt. Stortinget fattet et bevisst valg om å fastsette forskriftshjemmel i hundeloven § 19 første ledd, og hjemmelens grenser er fastsatt i bestemmelsens andre ledd. Spørsmålet i denne saken dreier seg derfor ikke om en statsrettslig konflikt, men om Regjeringen, som øverste forvaltningsorgan, har overholdt sin plikt til å etterkomme de vilkår som den er pålagt av Stortinget gjennom både lov og politisk instruks. Spørsmålet vurderes forvaltningsrettslig. Selv om Regjeringen har spesielle statsrettslige og politiske funksjoner, er det i følge Eckhoff naturlig å betrakte den som en del av forvaltningen når det kommer til forvaltningsrettslige spørsmål.¹⁸ På dette området gjelder stort sett de samme reglene for Regjeringen som for andre forvaltningsorganer.

4.2. Forvaltningsloven og utredningsprinsippet

En forskrift er rettslig sett et vedtak. Denne særformen for vedtak har fått et eget kapittel i forvaltningsloven¹⁹ kapittel VII. I lovens § 37 første ledd står det: *“Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes.”* Bestemmelsen har lik ordlyd som § 17 om enkeltvedtak, og er uttrykk for et selvstendig, kvalitativt krav til forvaltningens utredning.

I Forvaltningskomiteens utredning fra 1958, i forkant av forvaltningslovens tilblivelse, ble daværende praksis for saksbehandlingen ved generelle vedtak i innstillingens kapittel 14²⁰ nøye gjennomgått. I innstillingen heter det at saksbehandlingen søker å realisere to hovedsakelige formål:

- 1) At saken blir utredet så allsidig som mulig,

¹⁷ Eckhoff 2006 s 150

¹⁸ Eckhoff 2006 s 75

¹⁹ L1967-02-10

²⁰ (Forvaltnings-)komiteen, lest på rettsdata.no

http://abo.rettsdata.no/browse.aspx?grid=000774&terms_and=forvaltningskomiteen&hilite=forvaltningskomiteen;

2) At de interesserte får anledning til å uttale seg i den utstrekning det er praktisk gjennomførlig.²¹

Det finnes mye stoff som omhandler og understreker viktigheten av høringen som institutt. De fleste reglene i forvaltningslovens kapittel VII dreier seg også om reglene for høring. Loven, tolket etter sin ordlyd, stiller krav om at saken før vedtakelse skal være “så godt opplyst som mulig”. Men i forhold til de generelle vedtak er det antatt at bestemmelsen ikke må tolkes for bokstavelig.²² I tolkningen av bestemmelsen legges det derimot vekt på et rasjonaliseringshensyn, slik at kravet til sakens opplysning blant annet skal tolkes i forhold til sakens viktighet. En fast standard for hvor langt man skal gå i de enkelte sakene finnes ikke. Skal det bety at vurderingen av hvor langt forvaltningen er forpliktet til å utrede saken, fullt ut overlates til det diskresjonære skjønn?

Forskrift nr 108 av 18.februar 2000 “utredningsinstruksen” inneholder regler om krav til utredning av konsekvenser, foreleggelse og høring ved saker som skal legges frem for Stortinget. Instruksen har ikke direkte betydning for saker etter at de er ferdigbehandlet i Stortinget, så i forvaltningsretten er man i utgangspunktet henvist til forvaltningslovens bestemmelser om vedtak. Men analogisk tankegang må allikevel antas å være tillatt, i en viss utstrekning. Når det hevdes å være sikker rett at bestemmelsen i forvaltningsloven om utredningsprinsippet ikke skal tolkes ordrett, kan det neppe innebære at regelen skal tolkes så innskrenkende at påbudet i utredningsinstruksen om at *“Konsekvensutredningen skal inneholde en vurdering av alle hensyn som er vesentlige i den foreliggende sak”*²³ ikke gjelder for forskrifter. Ut fra analogisk tankegang skulle man i sak om vedtak om å forby enkelte hunderaser måtte foreta en konkret analyse av hvilke hensyn som er vesentlig å få utredet i forbindelse med saksbehandlingen. Hensynet til reglenes forholdsmessighet og proporsjonalitetshensyn burde etter mitt syn stå sterkt i en slik utredning. Som bakgrunn for analysen må også ulovfestede prinsipper knyttet til det diskresjonære skjønnet tas i betraktning. Herunder sorterer det materielle spesialitetsprinsippet, som sier at organet er bundet av hjemmelens formål; og også likhetsprinsippet, som skal hindre usaklig forskjellsbehandling.²⁴ Mer om dette i kapittel fem.

²¹ Ot.prp.nr 38 (1964-1965) s 113 flg, jf Forvaltningskomiteens innstilling s 319.

²² Se for eksempel Bernts lovkommentar på rettsdata.no

²³ Instruksen art 2.3.2.

²⁴ Inngående om forbudet mot usaklig forskjellsbehandling i Bernt 1978

Vurderingstema for om utredningsplikten er overholdt er, i følge Bernt, et spørsmål om saksbehandlingen og skjønnsutøvelsen som fører frem til det endelige vedtaket, totalt sett kan oppfattes som forsvarlig.²⁵ Først når analysen er fullført og alle de vesentlige konsekvensene er utredet, kan forvaltningen sende “saken” ut på høring, jf reglene i utredningsinstruksen kap. 5. Med “saken” innebærer det at i det minste konsekvensutredningens konklusjoner skal fremkomme som del av høringsnotatet, men det er ikke et krav at alle sakens dokumenter vedlegges høringen. Jeg vil påstå at dette minstekravet i flere tilfeller kan rekke for snevert. En presentasjon av konklusjonen alene kan gi et mangelfullt bilde av resonnementet, slik at forslaget rekkevidde og omfang ikke fremkommer godt nok. Av hensyn til den demokratiske prosessen, bør det være sentralt at saken legges fram for høringsinstansene på en slik måte at instansene danner seg et så riktig og nyansert bilde av både hjemmelen og forslaget omfang som mulig. For å ta stilling til jussen må faktum være kjent. Dette er grunnleggende. Like grunnleggende må det da være å stille tilsvarende strenge krav til selve forberedelsen av jussen. Ellers er det risiko for å havne skjevt ut allerede fra startstreken. Selv det strengeste legalitetsprinsipp kan ikke hjelpe, dersom det legale ikke er tilstrekkelig kvalitetssikret. Utredningsprinsippet synes derfor overraskende lite problematisert i den alminnelige forvaltningsretten. Hos Eckhoff heter det kort at *“Hvis forskriften er vedtatt av kompetent myndighet og innholdsmessig i orden, er det heller ikke lett å tenke seg den kjent ugyldig med den begrunnelse at “saken” er dårlig opplyst.”* Sett i sammenheng med hans argumenter mot delegeringsmyndighet, og de konstitusjonelle krav til demokrati og åpne lovgivningsprosesser, synes dette å være noe inkonsistent. Daværende stipendiat Stub gikk friskere ut i en artikkel i Lov og Rett i 2006, med ordene:

*“Bak skrivebordets ordnede frontlinje kan det være lett å glemme at jus og faktum henger nøye sammen, også i forvaltningsretten. Den som vil avgjøre et konkret rettsspørsmål, kan ikke nøye seg med å ta stilling til jussen – han må også avklare hvilke faktiske forutsetninger som skal legges til grunn for avgjørelsen.”*²⁶

Det blir helt galt å skyve ansvaret for dårlig jus over på høringsinstansene, slik som representant Torkildsen la opp til i sitt innlegg på Odelstingsmøtet den 27.mai 2003. Ansvaret for å avklare både de juridiske og de faktiske forutsetningene for et lovforslag hviler hos lovgiver. I følge Regjeringens utredningsinstruks²⁷ skal utredningen (“høringen”) sendes ut til

²⁵ Ref Bernt 1981 s 38

²⁶ Stub 2006 s 629

²⁷ FOR2000-02-18 nr 108

“alle berørte offentlige og private institusjoner og organisasjoner”²⁸ for uttalelse på sine fag- eller interesseområder. Man kan på ingen måte forvente at høringsorganene skal ha tilgang til jurister for å utrede om forvaltningens hjemmelsforståelse holder vann, eller om forslaget lider av andre formelle mangler. Men som jeg snart kommer tilbake til, er det altså gode grunner til å stoppe opp ved hjemmelstolkningen i denne saken. Etter mitt syn har Departementet opptrådt kritikkverdig på flere punkter. Et av de mer fremtredende punktene er at man ved utformingen av Forskrift om hunder har handlet i direkte strid med overordnet myndighets instruks. Varsomhetskravet som ble understreket av Odelstingets flertall synes fullstendig ignorert i måten forskriften er forberedt og presentert. Man kan med fordel være varsom med å bruke uttrykket myndighetsmisbruk, men det er nærliggende for tanken å sveipe innom i dette tilfellet.

4.3. Mangelfull utredning av fakta

Det tilkommer svært lite nytt i høringsnotatet fra 2004, i forhold til det som fremkommer av proposisjonen i 2003. Ut fra Stortingets justiskomite og Odelstingets flertalls vurdering av proposisjonens innhold, kan man ikke si at dette er noe mindre enn besynderlig. Om man skulle komme til at Regjeringen formelt sett skal anses å ha overholdt sine prosessuelle plikter, er faktagrunnlaget så utilstrekkelig bearbeidet at vedtaket innholdsmessig må anses som mangelfullt. Selve hjemmelen for å fatte vedtak om forbud mot farlige hunder finnes som nevnt hundeloven § 19 første ledd. Men vilkåret for hvilke hunder som kan betegnes som farlige, og som det derfor kan fattes vedtak om forbud mot, finnes i bestemmelsens andre ledd. Ved utforming av en forskrift etter § 19 må det tas stilling til to separate “saker”, jf utredningsplikten etter forvaltningsloven § 37 første ledd. For det første må det fattes vedtak om hvilke hunder eller hundetyper som skal anses farlige etter hundeloven § 19 andre ledd. Vilkår for å fatte slikt vedtak er at de aktuelle rasene er “*spesielt aggressive, kampvillige og utholdende, og på grunn av disse egenskapene farlige for mennesker og dyr*” (mine uthevinger). Det er altså ikke nok at rasen eller typen innehar disse tre spesifikke egenskapene, og at egenskapene er spesielt fremtredende, men det må også være en direkte årsakssammenheng mellom disse egenskapene og en reell risiko for menneskers og dyrs helbred. Først når det er på det rene at vilkåret til farlighet er oppfylt, kan man vurdere å fatte vedtak om forbud mot disse hundene etter hjemmelen i hundeloven § 19 første ledd. Det å beslutte at en rase skal anses som farlig er altså et selvstendig vedtak, og en egen ”sak”- selv om det selvsagt ikke er et krav at sakene må høres hver for seg. Men Odelstinget var klar i sin

²⁸ Instruksen pkt 5.1

dom over Departementets arbeid med faktum knyttet til de rasene man ønsket forbud mot. Sakens utilstrekkelige opplysning i forkant av hundelovens vedtakelse var den direkte årsaken til at raseforbudet ikke ble inntatt i loven slik det opprinnelig ble foreslått. Som jeg har sitert ham på tidligere i avhandlingen, hadde justisministeren selv forpliktet seg til å innhente mer faktum for, i tråd med utredningsprinsippet, å kunne fatte vedtak i saken om de aktuelle rasenes farlighet. “det vil ikke bli noen lettvent saksbehandling på dette”, lovte statsråden. Men i følge høringsbrevet datert 3.mars 2004 ble ikke gjort noen videre forsøk på å etterkomme denne forpliktelsen.

Høringen består i det aller vesentligste av direkte sitater fra proposisjonen. I kapitlet om “Departementets vurderinger” heter det kort at *“Departementet viser til vurderingene som er gjort i proposisjonen og fastholder at amerikansk staffordshire terrier og hundetyper som er blanding av ulv og hund, bør anses som farlige hunder.”* Det eneste nye faktagrunnlaget fremkommer i kapitlet om forbud mot den amerikansk staffordshire terrieren. Der korrigerer Departementet den omstridte påstanden i proposisjonen om at kamphunder kan “låse kjeven” i bitt. For å korrigere dette kommer Departementet med en ny påstand: *“Kamphundene er kompromissløse, lettrente og lærevillige. Formen på kjeven og det faktum at de er avlet frem for å holde fast okser i mulen, gjør dem spesielt egnet som kamphunder.”* Ingen av disse egenskapene betegnes som farlige etter loven. For det første: det at en hund fysisk sett er egnet til å gripe og holde fast er ikke ansett som farlig i lovens forstand. Denne anførselen må derfor vurderes som en usaklig opplysning. Det kraftfulle kjevepartiet deler den amerikanske staffordshire terrieren med alle bulldog- og mastifftypene, uten at det er foreslått at samtlige av disse skal anses som farlige. For det andre: hunders kompromissløshet og kombinasjonen av både evne og vilje til å lære betegnes populært med et annet samleuttrykk: “will to please”. Disse egenskapene er langt unna reservert for “kamphundene”, men fra et hundefaglig ståsted er det positivt at Departementet har fått med seg at denne egenskapen, som ellers er regnet som retrievernes (eksempelvis labrador) signaturegenskap, også finnes hos kamphundene. Denne evnen til å sette egne behov bak et driv for å etterkomme sin førers ønske er nemlig det som i hovedsak gjør at vi regner hunden som “menneskets beste venn”. Slike egenskaper som departementet viser til anses altså for å være svært ønskede egenskaper hos våre firbente venner. At det finnes personer som unntaksvis ønsker å bruke disse egenskapene på en uønsket måte er ikke et argument for at hunden som sådan er farlig, og som jeg vil komme tilbake til finnes det andre raser som er vel så godt egnet til slike formål.

Videre argumenterer Departementet med at man gjennom avl kan *“søke å få frem bestemte egenskaper og en mental profil ved å kombinere hunderaser planmessig. Dette gjelder alle hunderaser, og forbudet mot blandingshunder, som delvis består av kamphunder, er like vesentlig som forbudet mot de rene kamphundtypene.”* At både fysiske og mentale egenskaper påvirkes gjennom avl er også allment kjent. Dette faktum at man kan påvirke avkommets utfall gjennom genetik er jo selve basisen for all raseavl. Det er også bevist gjennom en rekke studier at mentale egenskaper er svært lett påvirkelig gjennom målrettet avl. At man kan skape en skjematisk fremstilling og derav utarbeide en “mental profil” knyttet til individ og rase er derfor også velkjent. Man kan som kjent lage statistikk av de fleste skjematiske beregninger. For hunder har det blitt stadig vanligere å la de gjennomgå ulike standardiserte tester for å utarbeide en mental profil knyttet til individet. Slike tester av ulike populasjoner brukes aktivt for å evaluere og planlegge avlsarbeidet. Jeg kommer noe tilbake til en studie utført av Kenth Svartberg. Svartbergs studie tar utgangspunkt i resultater fra en av de velkjente og ofte brukte mentalevalueringstestene, som kalles MH. I Sverige brukes denne, og andre tester, i svært stor grad, og av de fleste raser. Det at Departementet har fått med deg dette er også positivt, men argumentet taler klart imot et raseforbud. Når det er så enkelt å kartlegge mentale profiler, og når det er bevist at det tar få generasjoner med målrettet avl å gjøre signifikante endringer i en rases mentale profil, vil det også tilsi at personer som ønsker å holde aggressive hunder lett vil kunne avle dette frem i en hvilken som helst hund. Hvilke hunder som til en hver tid må regnes som farlig vil dermed kunne variere i løpet av rimelig kort tid. Den eneste måten å komme unna dette problemet gjennom et raseforbud vil være ved å forby alle hunder over en viss størrelse.

4.4. Bruken av Rt 2002 side 423

Det Departementet la frem for høringsinstansene var ikke en grundig analyse av de foreslåtte rasenes egenskaper og dokumentasjon på nødvendig årsakssammenheng, slik loven stiller krav om. I stedet presenterte Departementet en tolkning av hjemmelen i § 19 første ledd basert på en kjæremålssak fra Høyesterett, Rt 2002 side 423, om kamphundloven § 4. Saken omhandlet spørsmål om vedtak om avlving av to hunder av rasen amerikansk staffordshire terrier, og den samme dommen hadde allerede blitt grundig behandlet i odelstingsproposisjonen fra 2003. I proposisjonen ble saken forsøksvis brukt som bevis for den amerikanske staffordshire terrierens farlighet.²⁹ I høringen i 2004 så Departementet sitt

²⁹ ot.prp nr 48 på side 169 flg

snitt til å slå to fluer i et smekk, ved å både tolke hjemmelen for det generelle “farlig hund”-forbudet ut fra dommen, og få vist frem farligheten til den amerikanske staffordshire terrieren.

Den amerikanske staffordshire terrieren ikke var omfattet av raseforbudet før den nye forskriften trådte i kraft i august 2004. Sakens tema var derfor om de to hundene “etter en konkret vurdering” måtte anses som farlige, med hjemmel i kamphundloven § 4.

Hundeholderen hadde anket lovanvendelsen. Han mente hjemmelen ble tolket feil fordi det ble lagt vekt på at årsaken til at hundene ble vurdert som farlige hadde sammenheng med den risiko de utgjorde i eiers varetekt, og ikke fordi de i seg selv var farlige.

Kjæremålsutvalget var ikke enige i klagers syn på rettsanvendelsen. De uttalte at *“Lest i sin sammenheng kan ikke lagmannsretten forstås annerledes enn at den har lagt til grunn at hundene ut fra sin egenart er farlige. Den har vist til en rekke episoder og hendelser for å illustrere karakteren av hundene. Lagmannsretten uttaler om hundene: “de har opptrådt aggressivt, og det må regnes som sannsynlig at de ved fortsatt opphold hos Aronsen vil påføre dyr eller mennesker – ikke bare psykisk, men også fysisk skade.” Utvalget kan ikke se at den konkrete vurdering som er foretatt indikerer noen uriktig lovtolkning.”*

Det er gode grunner til å stille spørsmålstegn ved Kjæremålsutvalgets konklusjon. For det er helt riktig som klageren anførte i sin anke, at vurderingstema etter kamphundloven § 4 ikke kunne ta utgangspunkt i hundeeieren, og som jeg vil vise: ved å fjerne eieren i ligningen i den aktuelle saken er det lite som tyder på at man med rette kan komme til samme konklusjon.

Ordlyden i kamphundlovens § 4 lød:

“Det er forbudt å holde eller avle farlige hunder.

Slike hunder kan kreves avlivet”

Lagmannsretten var enig med klageren i at *“Når hundene ikke står på departementets forbudsliste, og når utgangspunktet heller ikke er nylig fysisk skade påført menneske eller dyr etter § 5 (...) må (det) kreves bevis av en viss styrke for å konkludere med at hundene er farlige.”* Som bevis hadde det i namsretten blitt beskrevet 7 ulike forhold eller episoder som utgjorde den konkrete vurderingen knyttet til individenes farlighet. Av forhold direkte knyttet til hundene hadde hunden “B” ved ett tilfelle bitt en person. *“Det var ikke noe hardt bitt, men det ble hull i buksen og overfladiske riper i huden”*, heter det i beskrivelsen. Ved et senere tilfelle hadde den samme hunden blitt sluppet ut for å møte noen besøkende polititjenestemenn, hvor den *“sprang rundt Dombu og mellom beina hans”* og *“hoppet opp på*

Dombu flere ganger". Hunden "C" skal ved ett tilfelle først ha "lagt forbeina på ryggen" til person F "og bet seg fast i den ene fletten hennes og tok tak i hårbåndet", for deretter å ha løpt videre ned på veien til et 10 år gammelt barn. "Hunden kom tett innpå jenta og hoppet rundt henne, men kom aldri i berøring med henne." Senere skal "C" ha "løpt bort til og hoppet på en 3 år gammel jente, H, og lagt seg over ungen" og enda senere skal "C" ha "stilt seg opp og bjeffet foran F" og to ganger "bykse på ham og vise tenner". Om Lagmannsrettens vurdering av hundenes farlighet heter det: "Hundene må i utgangspunktet vurderes individuelt. <<Bs>> bitt i 1996 ligger så langt tilbake i tid, at det isolert sett ikke kan tillegges stor betydning. Hendelsen med politimennene i mai 2001 er heller ikke nok til å begrunne avliving. - <<C>> har vært involvert i flere ubehagelige episoder i 2001, og virker mer pågående. Uten å påberope meg ekspertise innenfor adferd, vil jeg anta at beskrivelsene av disse handlingene like gjerne kan passe en ung og lekelysten golden retriever, som en hvilken som helst annen hund. Hunder som hopper finnes det i hvert fall nok av. Jeg er derfor enig i Lagmannsrettens konklusjon om at adferden i seg selv ikke er godt nok grunnlag for å slå fast at hundene er farlige.

Men deretter sier retten: "At en hund gjentatte ganger skaper frykt, er under enhver omstendighet et relevant moment ved vurdering av aggressivitet og farlighet etter § 4 (Litt tidligere har retten uttalt at "I den forbindelse er det også relevant at hundene er meget store og har et visst slektskap til American Pit Bull Terrier"). Lagmannsretten ser det slik at American Staffordshire Terriere som de aktuelle, lettere kan bli karakterisert som farlige når de er hos en eier som ikke følger dem opp; ikke passer på dem og hindrer at de involverer seg med andre dyr og mennesker. A har vist, gjennom de refererte hendelsene med <> og <<C>>, og med sitt eierforhold til <<D>> som endte med avliving, at han ikke er påpasselig nok og beskytteromgivelsene mot hundene." ³⁰

Dersom man drar man unna rettens argument knyttet til eieres manglende aktsomhet, at han har latt hundene gå løse på tross av at de gjentatte ganger har hoppet på fremmede personer, gjenstår kun argumentet om at hundene skaper frykt – på grunn av deres historie med hopping, deres størrelse og på grunn av slektskap til en av de rasene som står på forbudslisten. Det ble for det første ikke bevist at hundenes adferd med hopping og vilterhet var motivert av en særlig aggresjon og kamplyst. Selv om de ved flere anledninger ville vært i posisjon til det, hadde de tvert imot ikke voldt slik skade at retten fant den avgjørende. Med tanke på

³⁰ Domsreferanse LF-2002-70.

forutsetningen om at de aktuelle hundene skulle være “meget store” kan det til sakens opplysning tillegges at en amerikansk staffordshire terrier måler mellom 43 og 48 cm i høyde, i henhold til rasestandarden. Dette er 5-10 cm lavere enn for eksempel labradoren. Da gjenstår bare argumentet om at rasen kan skape frykt på grunn av et slektsforhold til en av de forbudte rasene. Heller ikke dette argumentet kan vektlegges, særlig ikke siden man har valgt å se bort fra andre bull- og terrierslektninger i raseforbudsspørsmålet.

Det er dessuten på det rene at en trygghetsfølelse ikke har rettslig vern etter den nye hundeloven. Dersom dette mot formodning var uklart i 2002, er det i hvert fall ingen tvil om at dette argumentet har bortfalt etter hundelovens inntreden i 2003. Justiskomiteens uttalelse om dette er entydig: *“Komiteen mener det vil bli feil og umulig å lovfeste en rett til en slik følelse.”*³¹ I Kjell Rønningsbakks masteravhandling om “hvordan Norge fikk en hundelov” berettes det om hvordan en foreldretrio, bestående av tre fedre som selv hadde opplevd angrep fra hund på nært hold, angivelig hadde direkte innflytelse på arbeidet med den nye hundeloven. Rønningsbakk kom i kontakt med Justisminister Dørum i forbindelse med et debattprogram på TV i etterkant av tragedien på Vest-Torpa i 2002. Foreldretrioen ønsket en utvidelse av kamphundloven velkommen, for å ta hensyn til “folks frykt”. I deres innspill til Departementet, i avsnittet om “Torpedoer og bruk av hunder til kriminelle handlinger”, påstås det at *“(r)asene amerikansk staffordshire terrier og pitbullterrier ligner hverandre så mye av utseende at kun genprøver kan skille dem. I bybildet later det til at disse hunderasene er sterkt økende, og folks frykt for disse to hunderasene er den samme, siden de ikke kan se forskjellen på de to hunderasene etter utseende. Dermed er det i praksis nesten umulig å bli kvitt de ulovlige hundene uten et omfattende apparat. Menneskers sikkerhet må gå foran, og begge hunderasene må forbys.”*³²

Folks frykt er den samme, om rasen heter pitbullterrier eller staffordshire terrier, hevdet de altså. For svært mange vil det være umulig å se nyanseforskjellene mellom svært mange av de godt og vel 400 rasene man skiller mellom i FCI-systemet. Men som Stortingets justiskomite poengterte: frykt må ikke, og kan ikke, settes med likhetstegn til reell fare. Ved vurderinger knyttet til folks frykt må man derfor falle tilbake på resonnementer knyttet til den tidligere nevnte tålegrensen. Kan man ikke tillatte eksistensen av hunder med et utseende noen finner skremmende? Og hvem skal i så tilfelle bestemme hvor grensen går for hva som skal være en skummelt utseende hund? Dersom vi skal forby alle hundene vi er redde for, eller verre: som

³¹ Innst.O. nr 91 (2002-2003) kap. 1 kommentar til § 3.

³² Ref avhandlingen s 49

ligner på noen vi er redde for, har vi en meget inngripende jobb foran oss. All den tid det er enighet om at det problematiske hundeholdet i landet bare utgjør en meget liten andel av det totale hundeholdet, kan man neppe ha anledning til å gjøre de altfor store inngrep mot landets hundehold, før man støter på prinsipielle skranker knyttet til så vel likhetsprinsippet, som alminnelige proporsjonalitet- og forholdsmessighetshensyn. Det må være klart at jussen må begrense seg til de reelt farlige situasjonene, og et forbud må rettes kun mot de reelt farlige hundene. Da er det viktig at reglene utformes på en slik måte at de utilsiktede skadene blir så ytterst få som mulig. Praktikabilitet kan ikke være det eneste hensyn som legges på vekten.

Når Departementet nok en gang drar frem dommen fra 2002, først som argument for å dra konklusjoner omkring en hel rase, og dernest for å dra konklusjoner om hvordan en hjemmel i nyere lovgivning skal tolkes, mener jeg at man åpenbart har dratt dommens konklusjoner langt ut over det det finnes rimelig grunnlag for. Jeg viser i den forbindelse til at 2002-dommen var kjent og redegjort for i proposisjonen til den nye hundeloven, men den ble ikke tillagt avgjørende vekt av lovgiver. Jeg viser derimot til flertallets eksplisitte krav om at forskriftshjemmelen skulle brukes med varsomhet. Som argument mot Departementets bruk av dommen som grunnlag for å tolke forbudshjemmelen, bør det være tilstrekkelig å vise til *lex posterior*- prinsippet. Departementets konklusjon om at dommen fra 2002 skulle medføre en lemping på vilkåret for å fatte beslutning om en rases farlighet, synes heller ikke veldig godt fundert. Med overgangen til hundeloven nevnes vilkåret for å beslutte hva som er en farlig hund eller hundetype på to ulike steder. Et slikt skille fantes ikke i den gamle kamphundloven. I andre ledd, som gjelder vedtak om hele raser eller typer hund, er vilkåret utformet i tråd med kamphundloven, som et kumulativt krav. Bestemmelsen i tredje ledd bokstav c er derimot endret i tråd med dommen fra 2002, slik at en enkelthund kan vurderes som farlig dersom den utgjør en særlig risiko for folk *eller* dyr. Paragraf 19 var en av de mest omdiskuterte bestemmelsene i loven, og flere alternative forslag ble lagt frem. Dersom Stortinget også hadde ønsket å lempe på vilkåret i annet ledd ville det vært full anledning til å endre ordlyden i tiden før loven ble vedtatt. Det er derfor lite som støtter opp om ideen om at vilkårene er utformet ulikt ved en inkurie. Det vil forutsetningsvis være prinsipielle ulikheter mellom det å forby hele raser kontra å vedta destruksjon av en individuelt vurdert farlig hund. Det vil derfor være naturlig – og riktig – å gjøre forskjell på vilkårene for å fatte beslutning om en hel rase kontra individuelt vurdert farlige individer. Det vil være unaturlig å stille krav om at en hund som i realiteten terroriserer mennesker i et nabolag, eller notorisk lusker på naboens beitedyr, må bevises å gjøre begge deler før man kan sette i verk tiltak. Å

karakterisere en hel rase som farlig på grunn av det ene eller det andre blir derimot en prinsipielt annen sak.

Kapittel 5. De farlige hundene

5.1. Usaklig forskjellsbehandling?

Det er interessant at det i saker knyttet til raseforbudet og ”farlige hunder” tas så lite hensyn til vilkåret for hva som skal til for å anse en hund eller hundetype som farlig. Vilklårene for at en hund skal anses for å være farlig har vært det samme siden 1991, sett bort fra den lille nyanseforskjellen mellom hva som skal regnes som farlige typer og hva som kan regnes som farlige individer, som jeg har redegjort for over. Allikevel brukes det oppsiktsvekkende lite ressurser på å evaluere de aktuelle hundenes adferd. I saken fra 2002 hadde man innhentet en uttalelse fra en eksteriørdommer for å uttale seg om de fysiske ulikhetene mellom en pit bull terrier og en amerikansk staffordshire terrier. Det naturlige skulle vel vært å konsultere en adferdsekspert? Fremfor å spørre etter de farlige egenskapene som loven stiller krav om, gjemmer man seg bak det praktiske dokumentasjonskravet, og vrir spørsmålet over på slektsforhold og ytre egenskaper. På grunn av dette misproporsjonerte fokuset har man fått et regelverk som rammer både upresist og i verste fall vilkårlig. Ikke nok med at man skaper mye uro og lite forutberegnelighet for hundeeiere, man løper endatil en reell risiko for å bruke opp ressursene på å fjerne harmløse hunder, mens man lar reelt ustabile hunder av andre “ufarlige” raser gå fritt. I en avlivings sak som kommer opp for øvre Romerike tingrett i disse dager har en familiehund blitt beslaglagt og begjært avlivet, etter tips fra en nabo som mener hunden kan være av en farlig rase. Man kjenner ikke til noen uheldige episoder med den aktuelle blandingshunden. Samtidig, i et annet distrikt, nekter politiet å gripe inn i et forhold hvor en stor hund av “ufarlig” type opptrer truende. Den skal blant annet ha angrepet og drept en mindre hund. Ville politiet ha nølt med å rykke ut om den sistnevnte hunden hadde “riktig” utseende?

Dersom man ønsker å fatte et vedtak som sier at rase A er farligere enn rase B, må man ha dokumentasjon som beviser at dette er tilfelle. Jeg har tidligere nevnt at de ulovfestede krav til likebehandling og formålslojalitet, som må gjelde ved forvaltningsavgjørelser. Konsekvensen av likhetsprinsippet i denne saken er at Departementet ikke har anledning til å innta et presumtivt utgangspunkt og overlate til interessegruppene å motbevise presumsjonen. I følge Bernt vil en *“tilsynelatende umotivert forskjellsbehandling medføre at bevisbyrden mht. spørsmålet om det foreligger adekvate motiverende premisser for vedtaket i noen grad flyttes*

over på forvaltningen.”³³ Det vil med andre ord være opp til Departementet å bevise at de har forholdt seg saklig og innenfor likhetsprinsippets grenser. Bernt viser videre til Poul Andersens lære om “*magtfordreining*”. Andersen hevder at forvaltningsorganet har plikt til å forholde seg lojalt til at “*den skønsmæssige Beføjelse altid er imdømmet for visse mere eller mindre skarpt avgrænsede Formaals Skyld*”.³⁴ Bernt mener at Andersen må forstås bokstavelig, slik at alle andre hensyn enn formålet skal regnes som utenforliggende. Til støtte for sitt syn vises det til at Eckhoff også tar det samme utgangspunktet når han sier at “*Hvilke hensyn det er legitimt å ta i betraktning ved de avgjørelser som treffes i medhold av en lovbestemmelse, beror på hvilke formål denne bestemmelsen har.*”³⁵

Når det gjelder likhetsprinsippet må det rasjonelle utgangspunktet være at alle hunder, i hvert fall hunder over en viss størrelse, potensielt og etter omstendighetene kan påføre både mennesker og dyr skade. Den type skade som det vises til i dommen fra 2002, vil uten tvil de aller fleste hunder med en viss sosial lyst og lekenhet kunne prestere. Og som det ble sagt av en høringsinstans: Mange hunderaser er jo endog avlet frem spesielt for ulike jaktformål, og man vil derfor måtte forvente både utholdenhet og en viss grad av skarphet i flere av disse. Lekelyst er en forutsetning for å kunne belønne hunder effektivt, og lysten til jakt og engasjement fremelskes bevisst i de aller fleste raser. I enkelte vil det også være ønskelig med en god porsjon mot og skarphet, dette gjelder fortrinnsvis raser som er avlet for bruk av profesjonelle. I boken Hundens historie – fra ulv til hund beskriver forfatter John Unsgård de ulike hundetypenes generelle egenskaper. Kapitlet om “arven fra ulven” anbefales lest for de som ønsker en rask innføring i hvordan målrettet avl på ulike egenskaper har gitt oss ulike spesialist-hunder. Utholdenhet og en viss grad av skarphet har vært nødvendige forutsetninger for å få frem hunder som fungerer til ulike former for jakt, til vakthold på gårder og tun, og til effektiv skadedyrbekjempelse. Å finne raser som er villige til å nedlegge byttedyr, vil dermed være såre enkelt, og det vil ikke være mange hunderaser igjen om vi skal innta et forbud mot alle disse. Spørsmålet må derfor være om det er noen raser eller typer som utgjøre en ekstraordinær risiko for folk, og på grunn av dette rettfærdiggjør en saklig forskjellsbehandling etter hundeloven § 19.

Når lovgiver har presisert at en “utrygghetsfølelse” i seg selv ikke har rettslig vern, vil et hvert argument knyttet til hunders utseende som sådan bortfalle. Det er realiteten som er tema.

³³ Bernt 1978 side 252-253

³⁴ Bernt 1978 s 255

³⁵ Ref i Bernt 1978 på s 256-257

Departementet har også måttet innrømme at det ikke er hold i påstanden om at de nevnte hundetyper skal ha fysiske egenskaper som gjør at de kan låse kjevene, noe som skulle gjøre dem særskilt farlige. Man har innrømmet at det er hundenes mentalitet som er vurderingstema. I denne sammenhengen kan det også være nyttig å legge til at rasene fra kamphundlovens tid overhodet ikke var diskusjonstema i forbindelse med den nye loven. Spørsmålet om Stortingets syn på bevisførselen rundt disse rasenes antatte farlighet står derfor fullstendig ubesvart, og Departementet avviste også høringsinstansenes eventuell innspill omkring disse rasene i høringsbrevet, med ordene: “*Det understrekes at bestemmelsene om forbud mot visse hundetyper som foreslås overført fra kamphundforskriften til hundeforskriften ikke er gjenstand for høring*”³⁶. Ut fra proposisjonen som helhet, og ikke minst på bakgrunn av de 21 sidene som omhandler raseforbudet spesifikt, vil det være nærliggende å anta at den sparsommelige informasjonen som lå til grunn for forskriften i 1991, til sammen 1 A4-side ble brukt for å beskrive de fire rasene, ville blitt ansett som utilstrekkelig dersom Stortinget hadde tatt spørsmålet til vurdering før hundelovens vedtakelse.

Man kan også spørre om arbeidet med den nasjonale loven har hatt et overdrevet fokus på svært lokale forhold? Å bruke en enkelt bydel i utkanten av Oslo som linse for å undersøke en nasjonal tilstand må kunne sies å gi et til noe snevert perspektiv i saken. I et notat fra Oslo politidistrikt etter møte mellom Justisdepartementet, Politidirektoratet og Stovnerpolitiet heter det at:

“De hundene politiet kommer mest i kontakt med i forbindelse med hundekamper, mistanke om ulovlig rase og hunder som skaper frykt i nabolaget, er blandinger av pitbull og amstaff. I mange tilfeller er de også iblandet rottweiler, boxer, bullterrier og staffordshirebullterrier. (...)

*I mange nabolag (i Stovnerområdet) er det noen få hunder som skaper frykt ved å gå løse og anfalle/angripe mennesker og dyr. **Dette gjelder alle typer hunder**, men det er en klar overvekt av kamphundlignende hunder som kan være krysninger av en eller flere av de ovennevnte rasene. Også i disse tilfellene mangler eier ofte dokumentasjon og **politiet kan ikke være sikker på hvilke raser som er representert.**”³⁷ (mine uthevinger)*

³⁶ Utkastets innledning

³⁷ Ref ot.prp. nr 48 s 177-178

Stovnerpolitiet har valgt å uttrykke seg meget vagt i notatet til Departementet. Politiet innrømmer at det bare dreier seg om et fåtalls løse hundene i bydelen som skaper frykt ved å “anfalle/angripe” mennesker og dyr, og at alle typer hunder er representert, ikke bare kamphunder eller kamphundlignende hunder. Noen utdypelse av typer anfall gis heller ikke, så det er uvisst om problemet dreier seg om regelrette anfall eller om enhver ufrivillig kontakt med løs hund er innbefattet i politiets utregning av situasjonen. Med tanke på at det heller ikke føres formell oppregning av disse hendelsene, kan man heller ikke etterprøve uttalelsene fra politiet for å få klarhet i hva slags episoder det dreier seg om. Det ville riktignok vært interessant å se nærmere på dette, da det er flere momenter i notatet som peker i retning av at “problemet med kamphunder” som Departementet har lagt så stor vekt på, muligens er noe oppblåst.

5.2. Finnes det farlige raser?

Ut fra det vi leser i media er mange ulike hunderaser representert i uheldige episoder. I Rønningsbakks masteravhandling, som jeg har nevnt tidligere, refereres det til flere saker fra media. Rana Blad hadde en sak om en ung gutt som ble bitt av en schäferhund, Nettavisen har rapportert om to barn som hadde blitt angrepet av en dobermann. Dagbladet kunne rapportere om bittskader forårsaket av en akita inu. På Sotra var en blandingshund mellom rasene border collie og schäferhund involvert i en episode, skrev Dagsavisen, og samme dag som ulykken på Vest-Torpa var det en elghund som bet nesa av en person på Aurskog Høland, skrev VG. Selv ikke labradoren har plettfri vandel. Bergensavisen har rapportert om en labrador som “skambet en jente” i Bergen, mens hun gikk og “tygget på en småbolle”.³⁸ Men i Norge føres det altså ikke offisiell statistikk over verken farlige episoder eller bittskader, knyttet til hund generelt eller hunderaser spesielt. Dette har justisminister Storberget fortalt fra Stortingets talerstol³⁹, og jeg har selv fått det bekreftet i brev fra Politidirektoratet. Vi kan med andre ord ikke si med sikkerhet hvilke hunder her til lands som kan sies å være farlige.

Det finnes heller ikke forskning som støtter opp om tesen at enkelte hunderaser er farligere enn andre. En større studie fra Sverige ble publisert i 2005 av Kenth Svartberg. Studiet tok for seg et betydelige antall mentaltester utført på ulike hunderaser i den svenske populasjonen i perioden 2000-2002. Drøyt 13 000 individer fra 31 ulike raser var representert, og materialet baserer seg på systematisk utførte mentalevalueringer foretatt av sertifiserte testledere. Amerikansk staffordshire terrier var også representert med et statistisk signifikant antall

³⁸ Avhandlingen s 56

³⁹ Dokument nr 15:1760 (2009-2010)

individer. Studiet konkluderte blant annet med dette: “*No relationships between breed-characteristic behaviour and function in the breeds’ origin were found. Instead, there were correlations between breed scores and current use of the breeding stocks, which suggest that selection in the recent past has affected breed-typical behavior.*”⁴⁰ Studiet konkluderte altså med at rasenes opprinnelige bruksområder ikke har noe å si for de moderne egenskapene som finnes i hundene. Dette er konsistent med andre studier som sier det samme. Atferd er lett påvirkelig gjennom målrettet avl, og det forholdsvis kort tid å endre grunnleggende adferdsmønstre. En kjent studie utført på rever antyder at det tar så lite som fem generasjoner å se grunnleggende endring i mentalitet hos avkommene. Med utgangspunkt i at en hundegenerasjon kan beregnes til to år, antyder disse funnene at man kan endre en rases adferd bare i løpet av en tiårsperiode, dersom forholdene tilrettelegges for det. Disse studiene peker altså på at en kategorisering av hunderaser i farlig/ikke-farlig vil måtte medføre en konstant monitorering av utviklingen i den enkelte rasen, da rasens samlede “farlighetsgrad” vil kunne variere over tid. Verktøy for evaluering av rasenes utvikling må på plass. Det kunne kanskje være mulig å innføre en obligatorisk mentalitetsevaluering av alle hunder, slik som de forsøker seg på i Nederland? I følge forskningen vil rasehistorikk og ytre egenskaper være meget dårlig egnet som faktagrunnlag for å fatte beslutninger om en rases egenskaper.

Kapittel 6. Særskilt om blandinger mellom ulv og hund

Spørsmål knyttet til ”kamphunder” og kamphundlignende hunder har en sentral plass i diskusjonen om raseforbudet. Men også spørsmålet om en utvidelse av forbudet mot blandinger mellom hund og ulv vakte kontrovers i arbeidet med hundeloven. Forbud mot ulv/hund-kryssinger ble ikke fremmet i det opprinnelige utkastet til hundeloven, men kom til etter initiativ fra enkelte av høringsinstansene. Forslaget ble tatt opp med blant annet Norsk Kennel Klub, som stilte spørsmålsteget ved hvordan man så for seg avgrensningen av regelen, siden det forutsettes at alle hunder har aner tilbake til ulv. Formuleringen “*blanding av hund og ulv, uansett blandingsforhold*” virker unektelig noe upresis. Til dette svarte Departementet at det naturligvis dreide seg om innkryssing med ulv i nyere tid, og at man ved utforming av forbudet måtte finne en så “praktikabel løsning som mulig”.

Departementet startet ut med å slå fast at det i flere raser kan ha funnet sted innblanding av vill ulv i en besetning i tiden før en FCI- godkjenning av rasen kom i stand. Dette er blant annet tilfelle for rasene tsjekkosllovakisk ulvehund og sarloos wolfhond. Departementet

⁴⁰ Svartberg s 1

utelukket ikke at det samme kan ha vært tilfelle for flere etablerte raser, som schäferhund, alaskan malamute, siberian husky og belgiske fårehunder. Men så kom Departementet med en interessant uttalelse: *“særlig schäferhunden er på sin side en velprøvd og velkjent hunderase som trass mulig delvis opphav som ulv fungerer normalt i samfunnet og brukes som nyttehund i stor grad.”*⁴¹

At schäferhunden er velkjent og velprøvd hersker det lite tvil om. Rasen har i mange år vært det naturlige valget for svært mange, både blant profesjonelle hundeførere og blant sivile. Men det har også vært flere stygge episoder hvor schäferhunder har angrepet mennesker. Både på Vest-Torpa og i Oslo antok man at schäferhunder var involvert. Jeg har også nevnt saken fra Rana tidligere. På Kviteseid måtte politiet inn og skyte en *“rasende schäfer, som skal ha terrorisert naboskapet i Tveitgrend i flere måneder”*, het det i Telemarks avis.⁴² At rasen fortsatt skarptrenes, og både brukes i forsvarssporter som IPO og mondioring⁴³, og som våpen i politiets og forswarets tjeneste burde, om man ser på resten av retorikken i forarbeidene, tyde på at rasen må betegnes som særdeles farlig. Det samme gjelder i sær den ene av de belgiske fårehundene som, ved siden av schäferhunden, høster stor suksess blant både tjenestehundfolk og sportsutøvere. Allikevel er det ikke reist krav om at disse rasene, på grunn av sine egenskaper, må fjernes fra – i hvert fall – sivilbefolkningens eierskap. Hvor mange tusen schäferhunder og belgiske fårehunder det finnes i sivilt eie i Norge vites ikke, men det er ikke få.

Man fremmet heller ikke forslag om å fjerne de mengdene med polare sledehunder som finnes rundt om kring i landet. De polare sledehundene er kjent for å ha et meget sterkt jaktinstinkt og på grunn av sin kondisjon og disposisjon for å løpe over lange distanser, kan det antas at de er i stand til å jage vilt og beitedyr over svært lange distanser om de får anledning til det. Sant skal sies, hundekjørere er kjent for å passe godt på hundene sine med tanke på sikring. Ofte holdes disse hundene lenket fast innenfor et godt sikret område med høyt gjerde rundt. Men ikke bare hundekjørere holder denne typen hund. Rasene er populære turkamerater for aktive friluftsfolk, og enkelte holder for eksempel siberian husky og alaskan malamute som utstillingshunder. Det finnes dermed en drøss enkeltindivider og mindre “flokker” rundt omkring i landet. Det var for øvrig en hund av den polare sledehundtypen som var involvert i tragedien i Alvdal, hvor sønnen til Tormod Tørstad omkom.

⁴¹ Ot.prp.nr 48 s 183

⁴² Avhandlingen s 57

⁴³ For mer om slik sport og dispensasjonen for det, se proposisjonen kap 15.5.6 flg

Foruten fårehundene, som man antar at kan ha et vagt innslag av ulv i seg, men som man unnskylder av nyttehensyn (det var dette med Wessels klassiske diktning), tilhører de ulvelignende hunderasene gruppen ”spisshund”. Disse rasene kan, for et utrent øye, utgjøre en viss forvekslingsrisiko. Sledehundene hører inn under denne gruppen. Blant denne typen hund finnes det flere selvstendige jakthunder av ulik størrelse, som er avlet frem for å kunne jakte på alt fra villsvin, bjørn og elg, til storfugl og ekorn. Den norske grå elghunden er et klassisk eksempel på en av jakthundene i spisshundgruppen. Den svenske jämthunden er en slektning med like egenskaper. En rase med et helt annerledes utseende, men hvis egenskaper ligner både elghundens og jämthundens, er den forbudte jakthundrasen dogo argentino. Dogoens egenskaper kan ligne på de uredde spisshundenes, som skal kunne arbeide selvstendig og tidvis langt unna føreren. Dette stiller naturlig nok store krav til både selvstendighet, utholdenhet og mot.⁴⁴ Med tanke på sine bruksområder kunne man muligens konkludert med at flere av disse ulvelignende hundene må oppfattes som livsfarlige. Ikke bare på grunn av sin lange snute, strittende pels og oppstående ører, men også ut fra sine grunnleggende og rasetypiske egenskaper innen tjeneste, utholdenhet og jakt. Så hvorfor ble fokuset dreid mot de mest obskure rasene? Dette finnes det ingen gode svar på.

I proposisjonen heter det at

“Det kan være hensiktsmessig å avgrense dette (forbudet) til hunderaser med opprinnelig blanding av ulv som er registret i Norge av Norsk Kennel Klub før 1.januar 2003. Men er det skjedd innblanding av ulv i individer av rasen etter at den ble godkjent av den internasjonale organisasjonen (FCI) som Norsk Kennel Klub bygger sin registrering på, bør forbudet omfatte etterkommere av slike individer. (...)

En avgrensning som nevnt vil gjøre at hunderasene tsjekkoslavisk ulvehund og sarloos wolfhond ikke rammes av forbudet. Departementet finner det imidlertid nødvendig å vurdere særskilt spørsmålet om et forbud mot disse rasene.(...)

Nøyaktige opplysninger om hvor sterkt ulveinnslaget er, er ikke fremkommet. For sarloos wolfhond skjedde siste innblanding med ulv for om lag 40 år siden. Tsjekkoslavisk ulvehund har en kortere historie, og den første vellykkede innblandingen av ulv i

⁴⁴ Unsgård 2004 s 119

avlsprogrammet skjedde i 1558. Disse hundene finnes bare i et ganske lite antall i Norge i dag. Departementet er ikke kjent med at de hittil har voldt noen skade.”⁴⁵

Det er verdt å bite seg merke i den siste setningen i sitatet. Departementet var ikke kjent med at verken sarloos wolfhond eller tsjekkoslavisk ulvehund har gjort noen skade. Allikevel skulle rasene altså vurderes å være for farlige til at man kunne tåle innslag av dem i norsk hundehold, til motsetning for sine tyske slektninger, som tross sitt langt fjernere slektskap til ulv fortsatt viser tenner, både i og utenfor tjeneste. Både sarloos wolfhond og tsjekkoslavisk ulvehund er godkjent av den internasjonale organisasjonen FCI, etter de meget strenge retningslinjene som jeg har vært inne på tidligere. Avlsprogrammene er meget godt dokumentert, og man har full oversikt over hvilke hunder – og ulver - som er brukt. På den norske nettsiden www.wolfdog.no kan man lese at *“I 1982 godkjennes tsjekkoslavisk ulvehund som nasjonal rase og samme året stambokføres 43 valper og fram til 1991 blir 1552 valper registrert. I 1983 etableres den tsjekkoslaviske rasehundklubben og i 1989 godkjenner FCI 5.generasjons og senere hunder som internasjonal rase.*”⁴⁶

Verken sarloos wolfhond eller den tsjekkoslaviske ulvehunden tilhører den jagende spisshundgruppen. Rasene er begge klassifisert i samme gruppe som sin nærmeste slektning, schäferhunden, en rase som Departementet anser velprøvd og ”tross sitt opphav” velfungerende i det norske samfunnet. Den tsjekkoslaviske ulvehunden er avlet frem som bruks- og tjenestehund, på samme måte som schäferhunden slik vi kjenner den, og rasen brukes både som redningshund og i det offentlige tjeneste. Aggressivitet skal ikke forekomme hos en tsjekkoslavisk ulvehund. Etter den offisielle rasestandarden heter det om hundens gemytt at om den er *“aggressive or overly shy”* skal dette være *“eliminating faults”*.⁴⁷ Ønsket med rasen er å få frem en god tjenestehund, og “løse kanoner” som man ikke kunne stole på, ble uten sentimentalitet avlivet under avlsprogrammet.⁴⁸

Departementet la ikke frem noen begrunnelse for hvorfor de ønsket å skille mellom tsjekkoslavisk ulvehund og sarloos ulvehund, ut over en antydning knyttet til årstallene for hybridisering, på proposisjonens side 183. Den politikeren som tok til orde for å innføre forbud mot såkalte ”ulvehybrider” i Odelstingsmøtet den 27.mai 2003 ønsket heller ikke at man skulle skille mellom rasene. Representantens begrunnelse for å skulle innføre et forbud

⁴⁵ Ot.prp nr 48 s 183

⁴⁶ <http://www.wolfdog.no/rasen/historien.asp> besøkt den 6.4.2012

⁴⁷ FCI-standard

⁴⁸ Les mer om rasens historikk på wolfdog.no

var basert på “*et naturvernargument som går på at det er fare for hybridisering av ulvestammen. Det går også på at å blande inn ulv i hund gjør disse hybridene ekstra farlige for mennesker. Det er bevist*”, sa Thorkildsen fra talerstolen. Hun påsto videre at det i Sverige var innført forbud mot rasene sarloos wolfhond og tsjekkosllovakisk ulvehund. Det fremgår allerede ut fra proposisjonen hun uttalte seg på grunnlag av at begge påstandene er direkte faktafeil. Som Departementet selv erkjente: man kjenner ikke til at noen av rasene har voldt skade. Det er videre ikke riktig at Sverige har vedtatt forbud mot rasene. Den svenske djurskyddsförordningen fastsetter et generelt forbud mot å “*inneha eller genom avel frambringa hundar som 1. har extremt stor kamplust, 2. blir lätt retade och biter, 3. bara med svårighet kan förmås avbryta ett angrepp och 4. har en benägenhet att rikta sitt kampintresse mot människor eller andra hundar.*”⁴⁹ Når representanten viste til det svenske forbudet, var det altså ikke Sveriges rett hun kunne henvise til, men interne regler satt av den private Svenska Kennelklubben. I følge proposisjonen skal den svenske kennelklubben ha besluttet å ikke registrere sarloos wolfhond og tsjekkosllovakisk ulvehund i sine registre, og videre ha vedtatt forbud mot at hunder av disse rasene får delta i virksomhet i regi av kennelklubben. Et tilsvarende internvedtak skal foreligge for den amerikanske pit bull terrieren, i følge en pressemelding gitt av Svenska Kennelklubben den 29.april 1997. Utdrag fra kennelklubbens pressemelding finnes i proposisjonen på side 183- 184.

Rent juridisk må man også se bort fra representantens begrunnelse for å ønske et forbud. På samme måte som når høringsinstansenes etterlysning av dyrevelferdshensyn ble avvist av Departementet fordi det ble ansett som utenforliggende hensyn i forhold til hundeloven, må naturvernshensyn klart falle utenfor både hundelovens formål generelt, og § 19 spesielt. Når justisminister Dørum i det samme møtet gjør et poeng ut av at representant Thorkildsens synspunkter skal “*følge(r) med i Regjeringens arbeid*” med forskriften, må man forvente at man i det minste gjør fradrag for de åpenbart feilaktige uttalelsene. Man må anta at Departementet ikke hadde flere argumenter eller holdepunkter for å fremme forslag om forbud mot rasen, og at det var derfor høringsnotatet i 2004 ikke hadde noen tilføyelser hva gjelder krysninger hund/ulv. I høringsnotatet er avsnittet om Forbud mot hundetyper som er en blanding av ulv og hund et direkte sitat fra proposisjonen i 2003. Tross kritikken fra Odelstinget om manglende dokumentasjon i rasespørsmålene ble det overhodet ikke forsøkt å innhente eller legge frem nye opplysninger om rasen.

⁴⁹ Proposisjonen pkt 15.5.2 og Regeringskansliets rettsdatabaser på http://62.95.69.15/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfst_lst&%24%7BHTML%7D=sfst_dok&%24%7BSHTML%7D=sfst_err&%24%7BBASE%7D=SFST&%24%7BTRIPSHOW%7D=format%3DTHW&BET=1988%3A539%24 besøkt den 6.4.2012

Etter at hundeloven trådte i kraft har det så vidt jeg vet ikke blitt rapportert om noen hendelser hvor den lovlige rasen sarloos wolfhond har vært involvert. I følge en telling gjort i syv politidistrikt på oppdrag for lovgiver er det rapportert om én episode hvor det angivelig har vært en tsjekkoslavisk ulvehund involvert, hvor det skal ha vært skade på menneske eller dyr.⁵⁰ På bakgrunn av at rasen er meget fåtallig her til lands, at både individene og eierskapet er registrert, og at man dermed har full oversikt over populasjonen, har det blitt reist tvil om riktigheten av rapporten. Opplysningen om hendelsen er heller ikke bekreftet.⁵¹

Kapittel 7. Dokumentasjonskravet

7.1. Hva er en rasehund?

Bortsett fra pit bull terrieren er alle de rasene som er forbudt i Norge FCI-ankjente raser. FCI står for Federation Cynologique Internationale (hovedsete i Thuin, Belgia), og organisasjonen fungerer som paraplyorganisasjon for de nasjonale kennelklubbene. FCI tillater en medlemsklubb per land, i Norge er dette Norsk kennel klub (NKK). Organisasjonen fungerer som hundeverdenenes “FIFA”, og har blant annet ansvar for å organisere internasjonale rasestandarder. I forarbeidene til 2003-loven beskriver NKK det følgende om FCIs krav for å anerkjenne en rase:

“For å bli godkjent som (ny) rase av FCI kreves et positivt vedtak av FCIs generalforsamling og etter en positiv innstilling fra FCIs vitenskapelige komite. For i det hele tatt å få en slik innstilling, må det land som søker om godkjenning av ny rase legge frem dokumentasjon på at rasen består av minst 8 blodslinjer (og hver blodslinje må minst ha 2 hannhunder og 6 tisper). Mellom disse blodslinjene må det ikke være noen krysninger de siste 3 generasjoner og det må finnes en populasjon på minst 1.000 hunder til sammen. Dette gir grunnlaget for en midlertidig godkjenning. Endelig godkjenning kan først skje minst 5 generasjoner senere, hvor en ny søknad må innsendes og dokumentere at de krav som ble satt i første omgang er videreført og overholdt.

*I dette ligger det da naturlig nok en overbevisende dokumentasjon på renrasethet”.*⁵² Det er med andre ord ikke tvil om at en FCI-godkjent rase har godt dokumentert og kvalitetssikret herkomst. De nasjonale kennelklubbene kan velge å ikke anerkjenne raser selv om det foreligger FCI-godkjenning, og de kan unntaksvis også registrere raser som ikke har FCI-godkjenning. I Norge gjør vi ikke dette, og ikke FCI-registrerte hunder er henvist til

⁵⁰ Ref Storberget i dokument nr 15:1760 (2009-2010)

⁵¹ Les mer på: <http://www.blogg.wolfdog.no/?p=6530> besøkt den 6.4.2012

⁵² Ot.prp.nr 48 side 180

blandingshundregisteret, NOX-registeret. NOX-registeret, som kom på plass i 2003, er et eierregister. Stamtavler registreres normalt ikke i NOX.

Det at pit bull terrieren ikke er en anerkjent rase i FCI, og heller ikke i Norge, betyr ikke at den ikke har en egen rasestandard. Den nasjonale organisasjonen United Kennel Club i USA har utarbeidet en rasestandard for den amerikanske pit bull terrieren og registrerte den første pit bull terrieren så tidlig som i 1898.

7.2. Ikke-farlige raser og blandingshunder

Landbruksdepartementet fremhevet allerede i 1995 behovet for å verne “ikke-farlige” hunder fra å bli rammet av raseforbudsreglene. Dokumentasjonsplikten ble innført med nettopp dette for øye. Ved å holde hundeholderen ansvarlig for å dokumentere hundens opphav var intensjonen å både sikre den reelle muligheten for å kunne håndheve loven, og for å slippe å forby raser “*som ikke utseendemessig lar seg skille fra de forbudte rasene*”. Antageligvis for å balansere den omvendte bevisbyrden ble det uttalt at

“bestemmelsen vil bare få virkning i tilfeller hvor man har indikasjoner på at man står overfor en hund som kan gå inn under forbudet. Slike indikasjoner kan være utseende eller opplysninger fra eier eller andre. Kravet vil være tilfredstilt ved stamtavle eller registreringsbevis og identitetsmerking. I praksis vil denne bestemmelsen medføre at eiere av hunder som kan forveksles med hunder som går inn under forbudet, vil måtte foreta registrering av hunden. (...)

I tilfeller med blandingsraser vil ikke registrering være mulig, og man må i slike tilfeller gå tilbake til opphavets stamtavler. I tilfeller hvor stamtavler ikke er tilgjengelige vil eier eller annen som har ansvar for hunden måtte sannsynliggjøre hundens opphav på annen måte. Det må her avgjøres etter alminnelig bevisvurdering om den framlagte dokumentasjon er tilstrekkelig.”⁵³

En sak fra Sivilombudsmannen fra 1999⁵⁴ kaster lys på de reelle utfordringene hundeholdere sto overfor, allerede før den nye hundeloven trådte i kraft. I den innklagede saken hadde en hund blitt innbrakt til Norges veterinærhøyskole i Oslo etter at den var funnet skadet på en veranda i Follo. Hunden hadde vært meldt savnet fra eier siden dagen før. På grunn av hundens “kamphundutseende og manglende identifisering”⁵⁵ mente distriktsveterinæren at

⁵³ Ot.prp nr 13 (1995-1996) s 3

⁵⁴ Sak 1999 23 (1999 side 106) Avliving av hund – lovtolking av saksbehandling, funnet på abo.retsdata.no

⁵⁵ Ref Sivilombudsmannens utredning, punkt 4.

hunden ville falle inn under raseforbudsreglene, og meldte forholdet til politiet, som fattet vedtak om avliving. Om saksbehandlingen het det at politikammeret mottok Statens dyrehelsetilsyns stadfestende vedtak samme dag som det ble truffet, og politiet anmodet påfølgende dag kennelen der hunden ble holdt om straks å få hunden avlivet. Verken hundeholderen eller hans advokat var på dette tidspunkt blitt gjort kjent med vedtaket. Omstendighetene ville ha det til at avlivingen allikevel ikke ble utført, slik at hundeholderen rakk å begjære oppsettende virkning, noe tilsynet tillot.

Ombudsmannen ga i sin vurdering uttrykk for at politiets ønske om å få utført avliving, uten å ha forsikret seg om at partene var informert om vedtaket, var i strid med forvaltningsloven § 27 og god forvaltningsskikk. Som bakgrunn for sin anbefaling om å ta saken opp til ny vurdering gjorde ombudsmannen også viktige avklaringer i forhold til spørsmålet om dokumentasjonskravet for å avdekke en hunds identitet og avstamning. I saken siterer ombudsmannen fra sitt brev til Landbruksdepartementet:

“Som det fremgår av brevet, har jeg runnet at regelverket synes å være uheldig utformet på enkelte punkter. Både dokumentasjonskravet og spørsmålet om det skal utøves skjønn vedrørende avliving, synes å skape problemer.”⁵⁶

Etter dyrehelsetilsynets syn måtte loven og forskriftens ordlyd forstås uttømmende i spørsmålet om hvilken dokumentasjon som kunne legges til grunn for å fatte vedtak om en hunds avstamning og identitet i tilknytning til raseforbudet. Lovtolkningsspørsmålet ble lagt frem for departementet, som i sitt svarbrev bekreftet at hjemmelen skulle tolkes i lys av forarbeidene. Der det ikke var mulig å forelegge den foreskrevne typen dokumentasjon, skulle alternativ dokumentasjon vurderes “konkret og skjønnsmessig”.⁵⁷

Den aktuelle hunden var hevdet å være en renraset staffordshire bull terrier, men den var ikke registrert i Norsk Kennel Klub, og hadde dermed ikke et norsk registreringsbevis. Som dokumentasjon på hundens identitet ble det i stedet lagt frem to engelske registreringsdokumenter og stamtavle for de angitte foreldredyrene til den aktuelle hunden, som viste at disse var registrerte i den engelske kennel klubben. Videre ble det fremlagt en dom fra Trondheim byrett som gjaldt en annen hund, som ble oppgitt å være født i samme kull som den aktuelle i denne saken. Det ble videre varslet om forsøk på å verifisere hundens opphav gjennom en DNA-test, for å avdekke slektskap til hunden i Trondheim. DNA-prøven

⁵⁶ Ombudsmannens utredning, punkt 5 jf punkt 2.

⁵⁷ Ref ombudsmannens utredning, innledningen

ble ikke vurdert i første behandling, men selv om dette beviset ble lagt til i andre runde, og analysen viste slektskap mellom de to hundene, ble ikke dette vurdert som avgjørende. Dyrehelsetilsynet kom nemlig til at heller ikke kullbrorens avstamning var tilstrekkelig dokumentert! Hunden ble omsider avlivet.

Denne saken illustrerer flere ting. For det første bærer den vitne den om forbudets feilplasserte fokus. Etter gjeldende rett presumeres det at en hund som ikke har de tilstrekkelige papirer i orden, er farlig. Hundens faktiske adferd gjøres ikke til tema. En hund med et gitt utseende, som tilfeldigvis blir funnet skadet og derav medbrakt til veterinær, kan dermed beslaglegges og holdes i kennel; mens politi, tilsynsmyndighet, departement, ombudsmann og hundeholder med advokat bruker tid og ressurser på å få klarhet i hundens slektsforhold - fremfor å få utført en adferdsanalyse av hunden, for å avdekke eventuelle adferdsmessige brister av den typen loven krever for å kalle en hund farlig. Når vilkåret for å kalle en hund eller hundetype farlig er at den er "spesielt aggressiv, kampvillig og utholdende og på grunn av disse egenskapene farlige for mennesker og dyr", og det er tvil om en konkret hund er av en slik type; vil det ikke da være naturlig å få på det rene om den aktuelle hunden har slike egenskaper som loven krever? Skal kravet til effektivitet overstyre et hvert annet hensyn? Etter det grunnleggende prinsippet om å la tvil komme tiltalte til gode, må man anta at det vil være i tråd med en allmenn rettsfølelse å la tvilstilfeller behandles etter den individuelle regelen i loven, fremfor raseforbudsregelen. Denne saken er videre egnet for å belyse hvilke uheldige konsekvenser som kan følge av å tolke dokumentasjonskravet for strengt. I denne saken hadde man gode indikasjoner på at den aktuelle hunden var av en lovlig rase. Man hadde endatil blitt forelagt den samme typen dokumentasjon som proposisjonen fra 1995 foreslo; opphavets stamtavler. Det ble videre forsøkt å bekrefte rasetilhørigheten gjennom DNA-bevis. Men heller ikke dette ble ansett som tilstrekkelig. Hvilke bevis Dyrehelsetilsynet i 1999 ville ansett som tilstrekkelig for å "sannsynliggjøre" opphavet, etter en "almennelig bevisvurdering" som foreskrevet i proposisjonen fra 1995, blir stående som et åpent og ubesvart spørsmål.

Det kan ikke være tvil om at den nye bestemmelsen i forskriften fra 2004 bryter med forutsetningen og regelens formål fra da dokumentasjonsplikten ble introdusert i 1995. I Departementets høringsbrev heter det at man foreslår "*å videreføre den gjeldende ordning om dokumentasjonsplikt*". Med klar referanse til Sivilombudsmannens kritikk fra 1999 heter det at den fremlagte dokumentasjonen må inneholde "*en entydig referanse til en bestemt stamtavle for den aktuelle hunden*". Med dette kan kravet i hvert fall ikke fremstå som uklart

lenger. Departementet hevder at dette bare er en presisering av gjeldende rett, men det er et synspunkt som etter mitt syn burde vært drøftet mer inngående. I forskriften heter det nå at det som “*minstedokumentasjon*” stilles krav til identitetsmerke tilknyttet stamtavle.

Dokumentasjonen skal “*fjerne(r) tvilen på stedet*” ellers kan politiet “*ta hånd om hunden straks*”. En “*rimelig frist til å supplere dokumentasjonen*” gis bare “*på begjæring*”, altså hvis hundeholderen selv krever det.⁵⁸ Når man *minst* må legge frem id-merke tilknyttet registreringsbevis med stamtavle, beveger vi oss veldig raskt unna det alminnelige beviskravet som hele tiden har vært forutsetningen etter kamphundloven: nemlig vernet mot utilsiktet skadeomfang. Hva med blandingshundene og andre som av ulike årsaker ikke blir raseregistrert i Norsk Kennel Klub? Dette, sammenholdt med Departementets uttalelse i proposisjonen på side 182 om at “*en del av kamphundene kan se nokså tilforlatelige ut utseendemessig*” begynner virkelig å tegne opp det minefeltet hundeholdere må bevege seg i. Slik som dokumentasjonskravet er utformet og praktisert, synes realiteten for personer med blandingshunder og uregistrerbare hunder å være at de overhodet ikke har noe rettsvern.

7.3. Straffetrusselen

I forlengelsen av dokumentasjonsproblematikken følger spørsmål knyttet til straffetrusselen som hundeloven oppstiller for brudd på forbud mot å holde, innføre eller avle på farlige hunder. Om sondringen mellom straffetrusselens formål og hjemlene for avliving sier Departementet at: “*regler om straff og erstatning som reaksjon etter uønskede hendelser i seg selv bl.a. har som formål å gi en forebyggende effekt. Sikkerhetstiltak, som f.eks. avliving av hunder, kan også gi en bredere forebygging som sideeffekt.*”⁵⁹ I Departementets lovforslag var strafferammen satt til bøter og tre måneders fengsel, men dette mente justiskomiteen var for lavt: særlig for “*de som overtrer bestemmelser om farlig hundehold og bidrar til å utbre slik uønsket hundeadferd.*”⁶⁰ I tråd med komiteens innspill ble § 28 derfor endret. Den vedtatte strafferammen ble “*bøter eller fengsel inntil seks måneder og bot*” for samtlige overtredelser.

Bestemmelsen retter seg ikke bare mot brudd på forbudet mot å holde, innføre og avle farlige hunder. Paragrafens første ledd retter seg i hovedsak mot brudd på lovens generelle bestemmelser om sikring av hund. Etter første ledd er vilkåret for offentlig påtale at det “*finnes påkrevd av allmenne hensyn*”. Andre ledd retter seg mot brudd på den generelle aktsomhetsnormen. En hundeholder som forsettlig eller uaktsomt unnlater å forebygge eller

⁵⁸ Høringsutkastet § 2

⁵⁹ Ot.prp. nr 48 s 43 jf s 41 flg

⁶⁰ Innst.O. nr 91 kapittel 21, kommentarer til § 28

avverge at hunden rettstridig fornærmer folk eller dyr risikerer straff. Offentlig påtale skjer dersom den fornærmede krever det eller allmenne hensyn taler for det. For støy eller annen urimelig ulempe finner offentlig påtale sted dersom allmenne hensyn taler for det. For overtredelser av forbud knyttet til ”farlig hund-regelen” derimot, stilles det ingen vilkår for offentlig påtale. Tolket etter sin ordlyd skulle enhver forsettlig eller uaktsom overtredelse av raseforbudet, eller enkeltvedtak gitt i tråd med forbudet, straffes.

Oslo politidistrikt var øyensynlig den eneste instansen som fikk med seg det problematiske med utformingen av straffebestemmelsen. De uttalte:

“Bestemmelsen (som) gir grunnlag for straff har simpel uaktsomhet som skyldkrav. Dette innebærer at nær sagt enhver bebreidelse som kan rettes mot hundeholderen for at lovens normer ikke er opprettholdt er gjort straffbare. Etter Oslo politidistrikts oppfatning (er dette) å gå altfor langt, og etter vår oppfatning burde loven bare være straffbar når det foreligger grov uaktsomhet. Eventuelt kan skyldgraden simpel uaktsomhet reserveres for de tilfeller hvor det foreligger gjentakelse.”⁶¹

De fleste andre instansene så derimot positivt på Departementets forslag. Svært mange virket positive til forslaget om økonomiske sanksjoner. Barneombudet uttalte optimistisk at *“bestemmelsen åpner for en mildere reaksjon enn avliving av hund og gir således myndigheten flere valgmuligheter i reaksjonsmåte.”* Heller ikke NKK oppfattet alvoret. Kennel klubben hadde *”ikke spesielle bemerkninger til Departementets forslag til straffebestemmelser.”⁶²* Selv om det var tydelig at instansene hadde misforstått relasjonen mellom trusselen om straff og bruk av avlivingshjemplene la Departementet *“til grunn at det er bred støtte for at overtredelser av loven bør kunne straffes med bøter eller fengsel inntil tre måneder.”*

Etter Departementets syn skal ”en passende bot” være hovedregelen. Fengselsstraff skal bare unntaksvis benyttes, dersom det foreligger skjerpene omstendigheter. Som eksempel på slike omstendigheter nevnes *“at forsømmelsene knytter seg til hold av hundetyper som krever særlig aktsomhet”*. Fengselsstraff vil med andre ord være særlig aktuelt i ”farlig hund-saker”. Om skyldkravet sier Departementet at vurderingen av om det foreligger uaktsomhet skal tolkes konkret og skjønnsmessig. Terskelen for å begjære påtale kan altså variere fra sak til sak og fra distrikt til distrikt. Som svar til innvendingen fra Oslo politidistrikt om at

⁶¹ Ot.prp.nr 48 s 196

⁶² Ot.prp.nr 48 s 197

bestemmelsen favner for vidt heter det at *“i tilfelle en heving av terskelen gjøres, slik at man formelt sett aksepterer en viss grad av uforsvarlige lovbrudd uten at straff inntreer, kan det medføre at straffetrusselen i mindre grad virker forebyggende.”* Barneombudet og andre instanser som gledet seg over valgmuligheten politiet skulle få, fikk også tilsvar: *“I motsetning til enkelte høringsinstanser ser ikke departementet på proposisjonens regler om avliving som strafferegler, men som regler innrettet på å ivareta rene sikkerhetshensyn. (...) Straffesanksjonering kan derfor ikke erstatte direkte sikkerhetstiltak.”*⁶³

Sanksjonsreglene kan samlet oppsummeres slik: Et forsettlig eller simpelt uaktsomt brudd, forsøk på brudd eller medvirkning til brudd på forbudet om å holde, innføre eller avle farlige hunder – eller en unnlattelse av å fremskaffe opphavsbeholdelse til hund som kan ligne på farlig hund eller blanding med farlig hund – skal for det første innebære kostnader knyttet til kennelopphold i påvente av en endelig beslutning om avliving. Dette kan i seg selv dreie seg om dager, uker eller måneder, alt etter som hvor langt hundeeieren er i stand til å trenere avgjørelsen gjennom rettslig prosess. Når endelig vedtak foreligger må hundeholder ikke bare kjenne på den mentale belastningen knyttet til destruksjon av hunden, han må endatil selv bekoste destruksjonen. På toppen av dette er det ment at hundeholder skal ilegges straffebot og inntil et halvt års fengselsstraff for overtredelsen. For å unngå denne rekken av sanksjoner er vilkåret at hundeholder kan motbevise en sterk presumsjon for at den aktuelle hunden er farlig. Jeg vil anta at flere høringsinstanser hadde stilt seg kritisk til forslaget, dersom de hadde blitt forelagt realitetene i klartekst.

I praksis kjenner jeg ikke til at straffebestemmelsen har vært håndhevet. Man skal kanskje ikke spekulere for mye rundt hvorfor politiet har unnlatt å ta ut påtale i saker etter forskrift om hunder, men i forhold til grunnlaget for å slå fast brudd på § 19 med forskrift og bevisbyrdespørsmålet, er det ikke usannsynlig at man anser det lite formålstjenlig å prøve en slik sak etter strafferettens prinsipper. Det frie skjønn lever ikke riktig så fritt innenfor de strafferettslige rammer.

⁶³ Sitatene er hentet på Ot.prp.nr 48 s 197 flg

Del 3 Avsluttende merknader

Kapittel 8. Tanker til slutt

8.1. Kan man klage?

Det skal veldig mye til for å kjenne en forskrift ugyldig. Så vidt jeg vet har det heller aldri forekommet. Den som skal klage på et generelt vedtak, må gå indirekte til verks, som part i en enkeltvedtakssak. I forvaltningskomiteens innstilling fra 1958 ble det fremmet forslag om at det skulle være adgang til å klage over administrasjonens generelle vedtak. Klageretten ved enkeltvedtak er en av de mest sentrale rettssikkerhetsordningene i enkeltsaker. Og en slik klagerett kunne hatt mye for seg, spesielt i saker som denne, hvor det kan reises tvil om forskriften har hjemmel. Men flere argumenter kan også føres mot en slik allmenn klagerett. I forvaltningslovens forarbeider heter det blant annet at *“På samme måte som det overordnede organ kan gi retningslinjer for myndighetsutøvelse – også for utøving av forvaltningsskjønnet – med virkning for avgjørelsene i enkeltsaker som senere kom mer opp, bør det kunne gi underordnede organ råd og rettleidning om innholdet av generelle forskrifter.”*⁶⁴ Det at det ikke ble innført noen eksplisitt klagerett betyr derfor ikke at alle generelle vedtak blir stående. Utredningsprinsippet er nedfelt i loven og kan ikke ses bort fra. Det er ikke uvesentlig å rette kritikk mot et vedtak når det finnes gode grunner for det. utfordringen ligger i at forvaltningen ikke har noen generell plikt til å behandle slike klager eller anmodninger fra publikum.

Det antas at et brudd på § 37 etter omstendighetene kan medføre at vedtaket kjennes ugyldig etter en analogisk tolkning av lovens § 41, dersom *“saken nokså åpenbart burde vært utredet bedre, alle hensyn tatt i betraktning, og hvor det kan påvises at (den mangelfulle utredningen) har påvirket beslutningsgrunnlaget på en måte som man ikke kan se bort fra har påvirket innholdet av enkeltbestemmelsene i forskriften.”*⁶⁵

Nåløyet er altså meget smalt. I praksis betyr dette at den som ønsker å klage på generelle vedtak er henvist til de politiske organene for å få til en endring. Dersom min avhandling kan bidra til slik påvirkning er mitt mål oppnådd.

8.2. Forslag til alternativ løsning

Det heter seg at man ikke skal skue hunden på hårene. I denne avhandlingen har jeg argumentert for hvorfor det fører galt av sted å dra forenklete konklusjoner omkring en hunds

⁶⁴ Ot.prp.nr 38 (1964-1965) s 115

⁶⁵ Bernt i lovkommentaren på rettsdata.no, § 37 jf § 41

farlighet blott på bakgrunn av hvordan hunden ser ut og hvilken avstamning den har. Formålet med hundelovens regler er i følge proposisjonens innledning å sette en stopper for det problematiske hundeholdet, nærmere bestemt for de unntaksvis tilfellene der hunder utgjør en direkte fare eller en utpreget risiko. Jeg har videre argumentert for hvorfor et spørsmål om problematisk hundehold ikke kan sees på som et raseproblem, og dermed heller ikke kan løses gjennom et raseforbud. Trenden i Europa går mot en lemping på det rasediskriminerende lovverket. Man har evaluert situasjonen og sett at strategien ikke nytter. Derfor har man snudd fokus bort fra raseopphav og stamtavler, og bestemt seg for å fokusere på blinken: hundenes mentale egenskaper i kombinasjon med personen i den andre enden av lina.

I Norge var vi framsynte nok til å innta en bestemmelse i hundeloven § 21, som kan være godt egnet som redskap for å ramme det reelt sett problematiske hundeholdet, men uten å gjøre skadeomfanget på uskyldige unødige stort. Bestemmelsen gir forvaltningen hjemmel for å sette ned ulike vilkår for innførsel, hold og avl med bestemte hundetyper eller blandinger av bestemte hundetyper. Dersom man ønsker å opprettholde presumsjonen fra dommen i 2002, om at enkelte hundetyper i enkelte hundeeieres varetekt utgjør en større risiko enn andre, har man gjennom § 21 både anledning til å begrense det frie hold av slike hunder, og for å få kontroll med avlen på disse hundene. Det heter seg at det i forskriften blant annet kan settes ned krav om godkjenning og om krav til avlagte prøver eller tester. For å føre kontroll med avlen, kan man for eksempel stille krav til at mentalevaluering gjøres obligatorisk. Videre finnes det muligheter for å gjøre skolering av hundeeiere obligatorisk. Private aktører er allerede i gang med et opplegg for å kurse både folk og dyr, og gjøre de til gode medborgere. Et såkalt “good dog citizen- sertifikat” tilbys allerede i flere land. Sertifiseringskurset er også introdusert i Norge. Dette sertifikatet tar sikte på å kurse både hund og fører. For å bestå prøven må ekvipasjen gjennom en praktisk eksamen som blant annet innebærer grunnleggende lydighet og det å forholde seg rolig rundt andre mennesker og dyr. Lisensen gjelder i utgangspunktet for ett år. For å få “livstidslisens” må man bestå den samme eksamen tre ganger med minst ett års mellomrom.⁶⁶ Det kunne være en ide å utrede mulighetene for å gjøre slike typer av godkjenningsordninger obligatoriske for personer som har med bestemte typer hund å gjøre.

Og skulle et godkjenningsopplegg med hjemmel i § 21 feile, har politiet allerede hjemmel til å forby enkeltpersoner å ha med hund å gjøre, dersom hundeholdet utgjør en reell risiko og

⁶⁶ Les mer på http://www.gooddog.no/hund_hundelisens_canine_good_citizen.html sist besøkt den 29.4.2012.

personen ikke etterkommer pålegg fra politiet, i lovens § 22. Slik jeg ser det, vil en vridning av problemstillingen bort fra spørsmålet om dokumentasjon for opphav, og inn mot enkeltpersoners hold av hund, hjelpe politiet til å treffe blink. Det vil være med på å styrke lovens intensjon om å ramme de reelt problematiske situasjonene, samtidig som det vil lempe på omfanget av uskyldig rammede hundeholdere. En slik ordning vil også styrke reglens forutberegnelighet. Prisen for å ta et sertifiseringskurs kan man beregne allerede ved anskaffelse av valpen, i motsetning til den risikoen man i dag har for tilsynelatende vilkårlige politibeslag. Særlig gjelder dette ved anskaffelse av blandingshunder, som vil være vanskelig å forutsi det voksne utseendet på. Innføring av endringer i NOX-registerordningen for blandingshunder for å få et stamtavleregistreringssystem også for blandingshunder, eller styrking av ordningen med DNA-registrering, vil muligens avhjelpe noe av dagens problematikk knyttet til dokumentasjonskravet i gjeldende forskrift, men til motsetning for de adferdskontrollerende tiltak som § 21 åpner for, vil en styrking av identitetsregistreringsmulighetene ikke i seg selv bidra til et tryggere hundehold. Tiltak i tråd med § 21 vil etter mitt syn være en mer hensiktsmessig løsning. Vi kan også med fordel se over grensen til Sverige for å hente fruktbare ideer om hvordan vi kan stimulere til et positivt hundehold, helt uten å innføre rasespesifikke forbud. Svenskenes løsning diskriminerer ingen.

8.3. De farlige hundenes andre ansikt

Som jeg var inne på tidlig i denne oppgaven var det flere tusen hundeeiere som ble rammet direkte av utvidelsen av forskriften i 2004. Den amerikanske staffordshire terrieren hadde mange fans her til lands, og etter hvert som de lovlig holdte hundene dør ut sitter flere og flere igjen med et tomrom og et savn etter å ha mistet sin familiehund. Blogger Mari Furunes skrev i desember 2011 det følgende innlegget, som hun har kalt "Utfasing. Innlegget gir en motvekt til forestillingen mange sitter med om de skumle "kamphundeierne":

"Snart er det et og et halvt år siden vi mistet vår siste amstaff. Det er helt rart å tenke på. Vedmodig og trist, men samtidig er det godt å hente fram de gode minnene. Det er mange av de. Våre elskede hunder setter evige spor. Vi snakker oftere om ham nå, sorgen er ikke like rå. Vi tuller om hans teite fakter, mimrer om koselige turer og ler av at han var verdens største pingle der inni alle musklene sine. Han var et får i ulveklær han, slik som så mange amstaffer er.

Mye har skjedd siden Charlies bortgang, vi har fått et lite barn nå, hverdagen er blitt helt annerledes. Men titt og ofte prater vi litt om hvor godt han hadde passet inn i familien vår, nå like godt som før. Han hadde blitt bestis med pjokken vår, latt seg

pille i øyet og dratt i øret. For sånn var han, han hadde det ikke i seg å bli sur for sånt. Det var bare ikke på alternativslista hans, selv om ting gjorde vondt innimellom.

Charlie var bare god han.

Vår nåværende hund nærmer seg ni år, og selv om det er trist å tenke på så begynner vi å åpne tankene for å tenke på vår neste hund. Og det er lett å bli litt bitter.

For hver eneste gang temaet kommer opp, og vi tar fram raser å vurdere, ser på bilder, leser rasebeskrivelser og diskuterer hvilke behov vi har, så kommer vi fram til det samme; "Vi skulle hatt oss en liten amstaff." Det blir alltid helt stille etterpå.

Den muligheten har blitt frarøvet oss. Og ikke bare meg og min mann, men også sønnen vår, som hadde hatt så stort utbytte å få vokse opp med en hund som passer familien som hånd i hanske. Med et evig lyttende rosenøre, alltid villig til å høre på betroelser, gleder og sorger. Det hadde vært en stor gave til ham.

Det føles som et stort overtramp for å være helt ærlig, om jeg får lov til å være litt dramatisk. Jeg tillater meg det, for det er dramatisk. Noe inni meg nekter å tro at vi fortsatt sitter her, sju år etter forskriften ble et faktum. Jeg hadde større tro på de norske myndigheter enn som så, enn å vedta en lov som straffer de lovlidige og dreper de uskyldigste av oss alle. Og større tro på hundemiljøet, enn å akseptere det.

Det er vanskelig å stoppe bitterheten fra å komme. Jeg ser på det lille livet vårt, som en liten amstaff kunne ha gjort komplett. Jeg ser på meg selv som hundeeier, erfaren har jeg rukket å bli, gått masse kurs både med og uten hund, hatt hundene om lidenskap, og som tar mitt ansvar som hundeeier og raserepresentant alvorlig. Men jeg er blitt likestilt med kriminelle, og det er helt uforståelig.

Det er en voldsom urett denne loven, og ikke bare for oss raseentusiaster, men aller mest for hundene. Det er hundene som bærer den største byrden, det er de som må bøte med livet. Vi ser det gang på gang i media, og vi hører om de andre historiene på bakrommet, hunder som blir tatt av politiet, hunder som står på kennel i årevis før de blir sendt ut av landet, de ytterst få som er så heldige. De fleste dør. I stillhet. Uten at noen engang hører om det.

Tallet vet ingen, men det er større enn noen av oss tør håpe på. De har ikke gjort noe for å fortjene det, annet enn å bli født med feil utseende. Og jeg hører det hviskes i hundemiljøet "de kunne for det selv, de visste at den var ulovlig", hver gang spekuleres det i hundeeieren, alder, etnisitet, formål med hundeholdet. Gang på gang glemmer vi hva det er som virkelig engasjerer oss, nettopp hundene! Vi går i samme

fella som de som vedtok loven. Vi glemmer hvem som er de virkelige ofrene i denne problemstillingen.

“Ja ja, det er synd, men det gjør ikke vondt å være død” sier noen og rister på hodet. Som om livet ikke er unikt. Som om individet ikke har verdi. Som om vi totalt ignorerer hvor betydningsfulle våre egne lovlige familiehunder er. Hver eneste hund som har måttet bøte med livet til denne loven er like verdifull og spesiell som din egen hund. Vi har ikke lov til å glemme det.

I hundemiljøet holder amstaffen på å fases ut. De er blitt redusert, også blant de hundeengasjerte, til statussymbol for de useriøse og noen få flotte “ordentlige”. Disse flotte hundene holder på å bli glemt, men stigmaet lever i beste velgående. Et paradoks i seg selv. Det tok ikke lange tiden, og ingen tenker på amstaffen lenger. Ikke engang hundemiljøet roper lengre, loven er blitt godtatt og akseptert, kampen er tapt og alle har gått videre. Det er hjerteknusende.

“Hva med en fransk bulldog?” sier jeg, men mener det ikke helt, for jeg er redd for sykdommene. “Kanskje en staff?”, “eller hva med en Boston Terrier?”. Njaa, mmnei... Det står ikke på utvalget, det er en hel verden med flotte raser der ute, men... Det er alltid et men. Ingen har det lille ekstra. Det je ne sais quoi som skiller dem fra alle andre raser. Amstaffen har noe, et ubetydelig med alikevel helt avgjørende noe, som gjør at alle andre raser faller til kort til tross for sitt egne unike rasepreg. Du, som entusiast for egen rase vet akkurat hva jeg prater om. Dette noe, som gjør at du klarer å le av de få negative sidene, og får hjertet til å vokse stort og stolt av alle de positive.

Vi skulle hatt oss en liten amstaff.”

Litteraturliste:

Bøker

- Aall, Jørgen. *Rettsstat og menneskerettigheter*, 2.utg, 2.opplag. Fagbokforlaget, 2008.
- Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess*, 4.utg, 2.opplag. Universitetsforlaget, 2010.
- Andenæs, Johs. og Fliflet, Arne. *Statsforfatningen i Norge*, 10.utg. Universitetsforlaget, 2006.
- Echoff, Torstein og Smith, Eivind. *Forvaltningsrett*, 8.utg. Universitetsforlaget, 2006.
- Eckhoff, Torstein og Helgesen, Jan E. *Rettskildelære*, 5.utg. Universitetsforlaget, 2001.
- Melheim, Trine. *Hundelovboka*. Landbruksforlaget, 2004.

Juridiske artikler

Bernt, Jan Fridthjof.

- “*Utenforliggende hensyn som ugyldighetsgrunn – Et bidrag til læren om forvaltningens diskresjonære kompetanse*” i Tidsskrift for rettsvitenskap 1978 side 241.
- “*Forholdet til lov- og ulovfestede saksbehandlingsregler i forvaltningsretten., og til Offentlighetsloven*”, 1981. Lest på lovdata.no.

Graver, Hans Petter.

- “*Bevisbyrde og beviskrav i forvaltningsretten*” i Tidsskrift for rettsvitenskap 2004 s 465.
- “*Bevisbedømmelse – uvitenskapelig magesfølelse eller rasjonell helhetsvurdering*” i Tidsskrift for rettsvitenskap 2009 s 191-233.

Høgetveit, Einar. “*Er det grunn til å revidere forvaltningslovens bestemmelser om forskrifter*”, Jussens venner 1985 s 332.

Kolflaath, Eivind.

- “*Sannsynlighetsovervekt og kumulering av tvil*” Lov og Rett 2008 s 149.
- “*Bevisbedømmelse som slutning til beste forklaring*” i Tidsskrift for rettsvitenskap 2007 s 171.

Stub, Marius. “*Er forvaltningen kjent med beviskravene i forvaltningsretten?*” i Lov og Rett 2006 s 628.

Annet

Duffy, Deborah L. et al. “*breed differences in canine aggression*” i Applied Animal Behaviour Science 114 (2008) s 441-460.

Rønningsbakk, Kjell. Masteravhandling “*For et trygt hundehold – Beretningen om hvordan Norge fikk en hundelov*” Høgskolen i Vestfold, 2011.

Svartberg, Kenth “*Breed-typical behaviour in dogs – Historical remnants or resent constructs?*”. Stockholm Univerity, 2005.

Unsgård, John. *Hundens historie – Fra ulv til hund*. Landbruksforlaget, 2004.

FCI rasestandarder, publisert av Fédération Cynologique Internationale, Belgia:

- *Dogo Argentino*, FCI-standard nr 292/29.01.1999/GB
- *Tosa (inu)*, FCI-standard nr 260/09.12.1997/GB
- *Fila Brasileiro*, FCI-standard nr 225/02.04.2004/GB
- *American staffordshire terrier*, FCI-standard nr 286/01.12.1997/GB
- *Czechoslovakian wolfdog* (tsjekkosllovakisk ulvehund), FCI-standard nr 332/03.09.1999/GB

Rasestandard for *American pit bull terrier*, United Kennel Club, revised 1.11.2008.